

Locatiemonitor gemeenten 2023

Rapport I&O Research

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2023/133

Datum

juli 2023

Opdrachtgever

Gezondheidsfondsen voor Rookvrij i.s.m. GGD GHOR Nederland

Gezondheidsfondsen voor Rookvrij is een samenwerking tussen de Hartstichting, KWF Kankerbestrijding en Longfonds, met als doel dat niemand meer (over)lijdt aan de gevolgen van roken.

Auteurs

Roy van der Hoeve
Naïma van Huizen
Carolien Veldkamp

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Contact met Gezondheidsfondsen voor Rookvrij: info@gvrv.nl

Inhoudsopgave

Belangrijkste resultaten	4
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond onderzoek	8
1.2 Doelstelling/onderzoeksvraag	8
1.3 Aanpak/onderzoeksmethode	8
1.4 Analyse	9
2 Resultaten	11
2.1 Actief op het gebied van de Rookvrije Generatie	11
2.2 Rol van gemeenten op het gebied van rookvrij	15
2.3 Rookvrije gemeentelijke speelplekken en sportveldjes	24
2.4 Streven naar Rookvrij Generatie	26
2.5 Lokaal gezondheidsbeleid	30
A Onderzoeksverantwoording	38

Belangrijkste resultaten

Negen op de tien gemeenten in Nederland, meer dan voorgaande jaren, zijn actief op het gebied van rookvrij-beleid en 83 procent speelt een rol bij het rookvrij maken van locaties binnen de gemeente. Zeven op de tien gemeenten hebben de activiteiten op het gebied van rookvrij ook beleidsmatig vastgelegd. Actief zijn onder noemer van de Rookvrij Generatie zorgt samen met beleidsmatige vastlegging voor meer inzet. Grote gemeenten met meer dan 100.000 inwoners zijn koplopers op het gebied van rookvrij: deze gemeenten zijn allemaal actief op het gebied van rookvrij en meer tevreden over hun streven naar een Rookvrije Generatie, zij beoordelen hun inzet hierop met een voldoende (rapportcijfer 7). Kleinere gemeenten tot 20.000 inwoners zijn minder tevreden en geven maar net een voldoende (rapportcijfer 5,8). Zij vinden dat er in hun gemeente meer kan gebeuren om tot een Rookvrije Generatie te komen.¹

90% van de gemeenten (196) is actief op het gebied van rookvrij (totaal n=218). Daarnaast geeft 83 procent van alle gemeenten (181) aan een rol te spelen bij het rookvrij maken van locaties.

Opnieuw meer gemeenten actief

De toename van het aandeel gemeenten dat actief is op het gebied van rookvrij zet door. In 2023 zijn negen op de tien gemeenten actief op het gebied van rookvrij. Dit is een toename ten opzichte van 2021, toen dit 83 procent was, en 2020 (73%). In zeven op de tien gemeenten (en meer dan in 2021) worden de activiteiten op het gebied van rookvrij ontplooid onder de noemer van de Rookvrije Generatie. Een vijfde is wel actief maar niet onder deze noemer. In zeven op de tien gemeenten de activiteiten op rookvrij beleidsmatig vastgelegd. Ook dit is een toename ten opzichte van voorgaande jaren.

Helpt inactieve gemeenten heeft plannen voor actie in 2023

Van alle gemeenten is 10 procent niet actief op het gebied van rookvrij. De meest genoemde redenen hiervoor zijn dat men bezig is met plannen voor rookvrij-beleid (35%), een gebrek aan beleidsprioriteit (35%) en een gebrek aan tijd (35%). Van alle gemeenten die op dit moment niet actief zijn, heeft de helft de intentie om nog in 2023 actief te worden.

Gemeenten spelen vaker rol bij rookvrij maken van locaties

Ruim acht op de tien Nederlandse gemeenten (83%) spelen een rol bij het rookvrij maken van locaties binnen de gemeente. Dit aandeel ligt iets hoger dan in 2021 (80%) en 2020 (77%). Gemeenten spelen het vaakst een rol bij het rookvrij maken van buitensportlocaties (74%), schoolterreinen (63%) en de entree van gemeentegebouwen (56%). Op deze en zo goed als alle andere locaties zien we een toename van het aandeel gemeenten dat hierbij betrokken is.

¹ Voor dit onderzoek zijn alle 344 Nederlandse gemeenten uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. In totaal vulden medewerkers van 218 gemeenten de vragenlijst in, een respons van 63 procent.

De inzet van gemeenten voor een aantal locaties in de openbare ruimte, zoals OV-haltes en parken blijft nog achter.

Gemeentelijke rol vooral ondersteunend, minder aanjagend of regelgevend

De rol die een gemeente meestal neemt in rookvrij activiteiten zoals het rookvrij maken van locaties is ondersteunend (82%), bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van materiaal, informatie of de inzet van mensen. Iets meer dan vier op de tien gemeenten hebben een aanjagende rol en 8 procent voert regelgevend beleid. Dit is niet anders dan twee jaar eerder.

Gemeenten hebben beperkt zicht op naleving rookvrije locaties

Ongeveer vier op de tien gemeenten geven aan het aantal rookvrije locaties binnen de gemeente te monitoren. Slechts 10 procent heeft zicht op de naleving van het rookvrij-beleid op rookvrije locaties en driekwart van de gemeenten kan niet inschatten hoe de naleving van het rookvrij-beleid over het algemeen verloopt binnen de gemeente.

Meer rookvrije gemeentelijke speelplekken en sportveldjes

Ongeveer de helft van de gemeenten spelen een rol bij het rookvrij maken van gemeentelijke speeltuinen en speelplekken (54%) en gemeentelijke sportveldjes (49%). Van gemeenten die een rol spelen bij het rookvrij maken van gemeentelijke speeltuinen en speelplekken, heeft de helft op (bijna) alle plekken een rookvrij-beleid (29% van alle gemeenten). Van gemeenten die een rol spelen bij het rookvrij maken van gemeentelijke sportveldjes, heeft 44 procent op (bijna) alle veldjes een rookvrij-beleid (21% van alle gemeenten). Voor zowel speelplekken als sportveldjes geldt dat er sprake is van (bijna) een verdubbeling van het aantal plekken met rookvrij-beleid ten opzichte van 2021. Echter is ongeveer de helft van de gemeenten dus nog niet actief in het rookvrij maken van gemeentelijke speelplekken en sportveldjes.

Toenemende maar nog steeds beperkte aandacht voor stoppen met roken-interventies

Het aandeel gemeenten dat stoppen met roken-interventies faciliteert voor haar inwoners neemt toe: van 7 procent in 2021 naar 21 procent in 2023. Deze interventies betreffen met name het aansluiten bij landelijke campagnes, zoals Stoptober. Bijna de helft van de gemeenten (45%) faciliteert geen stoppen met roken-interventies voor hun inwoners en vier op de tien gemeenten doet dit (nog) niet voor de eigen ambtenaren.

Roken bijna altijd opgenomen in lokaal preventieakkoord

Het aandeel gemeenten met een preventieakkoord is verdubbeld ten opzichte van 2021. Negen op de tien gemeenten hebben in 2023 een preventieakkoord afgesloten en bij 86 procent van alle gemeenten is roken onderdeel daarvan. In 2021 had 45 procent van de gemeenten een preventieakkoord en was roken bij 44 procent van alle gemeenten onderdeel van dit akkoord. Bijna alle gemeenten hebben ook een sportakkoord met partijen afgesloten (98%). In 55 procent van de gemeenten is roken (ook) opgenomen in het sportakkoord, in 2021 was dit 42 procent. De aanpak van roken maakt slechts in een kwart van de gemeenten onderdeel uit van het coalitieakkoord. In 13 procent van de gemeenten is er bij het nieuwe college meer aandacht voor rookvrij-beleid.

Rapportcijfer voor streven naar een Rookvrije Generatie onveranderd

Gemeenten geven zichzelf een 6,4 voor de mate waarin ze streven naar een Rookvrije Generatie. Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Alhoewel gemeenten vaker actief zijn op het gebied van rookvrij en ook vaker een rol spelen bij het rookvrij maken van locaties, stijgt het gemiddelde rapportcijfer niet. Gemeenten die lager scoren, geven aan dat er (nog) geen sprake is van actief beleid, maar hebben doorgaans wel de wens om hierop in te zetten.

Actief onder noemer van Rookvrij Generatie en beleidsmatige vastlegging belangrijk

Het beleidsmatig vastleggen van rookvrij-beleid gebeurt vaker in gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrije Generatie. We zien in deze gemeenten onder andere meer commitment vanuit het college, er worden vaker specifieke beleidsdoelen geformuleerd en er is meer samenwerking met organisaties binnen de gemeente op het gebied van rookvrij. Ook zijn er meer middelen en uren beschikbaar voor de uitvoering en deze gemeenten zetten vaker een publieks- of communicatiecampagne op. Gemeenten die actief zijn op het gebied van rookvrij (al dan niet onder de noemer van de Rookvrije Generatie) geven zichzelf een hoger cijfer dan gemeenten die niet actief zijn (respectievelijk een 6,5 en 5,1). Gemeenten die onder de noemer van de Rookvrije Generatie werken geven een nog hogere score (6,7) en ook gemeenten die de activiteiten op het gebied van rookvrij beleidsmatig hebben vastgelegd geven een hoger cijfer (6,7) voor de mate waarin ze streven naar een Rookvrije Generatie.

100.000+ gemeenten meer tevreden over resultaten van rookvrij-beleid dan kleinere gemeenten

Alle grote gemeenten (met meer dan 100.000 inwoners) zijn actief op het gebied van rookvrij. Rookvrij-beleid is vaker ingebed in bestaande beleidsstukken zoals het coalitieakkoord. Ook zijn deze gemeenten meer tevreden over hun streven naar een Rookvrije Generatie dan kleine gemeenten. Zij zien een duidelijke verbetering in het aantal rookvrije locaties in hun gemeenten ten opzichte van een jaar eerder. Vooral kleinere gemeenten (tot 20.000 inwoners) geven een lage score voor hun aanpak. Zij vinden dat er in hun gemeente meer kan gebeuren om tot een Rookvrije Generatie te komen.

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Achtergrond onderzoek

Bij de realisatie van de Rookvrije Generatie spelen gemeenten een belangrijke rol. Ze kunnen hier op verschillende manieren aan bijdragen, zoals het ontplooiën van lokale initiatieven samen met GGD'en, verenigingen, bedrijven en/of andere organisaties. Gezondheidsfondsen voor Rookvrij (GvRV) voert sinds 2020 de Locatiemonitor uit. Met dit onderzoek wordt de regionale en landelijke voortgang van de beweging rond de Rookvrije Generatie in kaart gebracht. De uitkomsten van de monitor worden afgestemd met de VNG en GGD GHOR Nederland, die samen met de GvRV ondersteuning bieden aan gemeenten en GGD'en om stappen te zetten op weg naar een Rookvrije Generatie. Begin 2023 is de derde meting van dit onderzoek uitgevoerd door I&O Research.

1.2 Doelstelling/onderzoeksvraag

Met dit onderzoek wil Gezondheidsfondsen voor Rookvrij inzicht krijgen in hoeverre gemeenten een rookvrij-beleid stimuleren en welke rol zij spelen in het rookvrij maken van locaties. Door de onderzoeken uit 2020 en 2021 te herhalen, worden ontwikkelingen in de tijd inzichtelijk gemaakt en krijgen de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij en andere betrokken partijen een indruk van de beweging richting een Rookvrije Generatie in 2040 op gemeentelijk niveau.

De volgende thema's staan centraal:

- activiteiten op het gebied van de Rookvrije Generatie;
- de rol van gemeenten op het gebied van rookvrij-beleid;
- het streven naar een Rookvrije Generatie;
- gezondheidsinterventies en afstemming met (lokaal) gezondheidsbeleid

1.3 Aanpak/onderzoeksmethode

Gezondheidsfondsen voor Rookvrij heeft in samenspraak met I&O Research een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst komt grotendeels overeen met de vragenlijst van 2020 en 2021, maar is op een aantal punten gewijzigd². De vragenlijsten zijn online uitgezet onder alle Nederlandse gemeenten. Gemeenten werden per e-mail uitgenodigd voor het onderzoek en ontvingen ook per e-mail één of meerdere herinneringen. Gemeenten die de vragenlijst daarna nog niet hadden ingevuld, werden gebeld om hen te motiveren om mee te doen.

Het veldwerk liep van begin januari tot en met eind maart 2023. In totaal vulden 218 medewerkers van een gemeente de vragenlijst in, een respons van 63 procent.

² In de figuren staat een * bij een toegevoegde of gewijzigde vraagstelling/antwoordcategorie.

In tabel 1.1 is te zien hoeveel gemeenten zijn uitgenodigd en hoeveel er uiteindelijk in totaal hebben deelgenomen.

Tabel 1.1 Respons

Locatie	Aantal uitgenodigd	Aantal deelgenomen	Respons	Nauwkeurigheidsmarge
Gemeenten	344	218	63%	4%

Zie bijlage A voor een uitgebreide onderzoeksverantwoording en beschrijving van de respons.

1.4 Analyse

Indien percentages niet optellen tot 100 procent is dit het gevolg van afrondingsverschillen. Bij de analyse is gekeken naar relevante verschillen tussen subgroepen en worden significante verschillen tussen gemeentegrootte, regio³ (noord, zuid, west en oost, zie verdeling hieronder) en rookprevalentie in gemeenten⁴ in dit rapport beschreven. Bij significante verschillen tussen groepen zijn deze in de tabellen onderstreept en dikgedrukt. Bij een aantal resultaten staat naast het percentage ook het resultaat naar aantal gemeenten (tussen haakjes) weergegeven.

Indeling naar gemeentegrootte:

- < 20.000 inwoners;
- 20.000-49.999 inwoners;
- 50.000-99.999 inwoners;
- >=100.000 inwoners.

Indeling naar regio:

- West: Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland;
- Noord: Groningen, Friesland en Drenthe;
- Oost: Overijssel, Gelderland en Flevoland;
- Zuid: Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

³ Door het lage aantal gemeenten per subgroep zijn de meest vergelijkingen vooral indicatief: minder dan 20.000 inwoners (n=40), 50.000 tot 100.000 inwoners (n=35) en met 100.000 inwoners of meer (n=24). Hetzelfde geldt voor gemeenten in regio noord (n=31).

⁴ De meest recente cijfers van de rookprevalentie per gemeente zijn uit 2020. Daarnaast is door het lage aantal gemeenten waar 19 tot 23 procent van de inwoners rookt (n=20) en waar 23 tot 30 procent van de inwoners rookt (n=4) een vergelijking met deze groepen zeer indicatief. Bron: Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen, GGD'en, CBS en RIVM (2020).

Resultaten

2 Resultaten

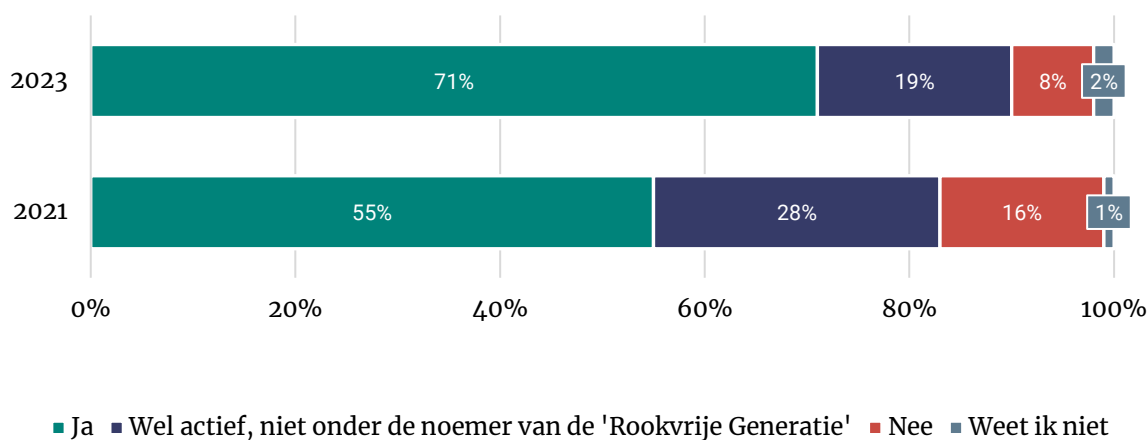
2.1 Actief op het gebied van de Rookvrije Generatie

90% (196) van alle gemeenten (218) is actief op het gebied van rookvrij.

Opnieuw meer gemeenten die actief zijn op rookvrij

In totaal negen op de tien gemeenten ondersteunen of ontplooiën rookvrije activiteiten. Dit ligt hoger dan in 2021 (83%) en 2020 (73%; zie kader). We zien een verschuiving van het aantal gemeenten dat actief is onder de noemer van de Rookvrije Generatie: van 55 procent in 2021 naar 71 procent in 2023. Gemeenten tot 20.000 inwoners hebben een inhaalslag gemaakt ten opzichte van de voorgaande meting; van 65 procent actief naar 86 procent. Wel zijn deze kleinere gemeenten minder vaak actief onder de noemer van de Rookvrije Generatie. In de 100.000+ gemeenten is dit aandeel juist hoger. In deze groep zijn alle gemeenten (100%) actief op het gebied van rookvrij en is 88 procent actief onder de noemer van de Rookvrije Generatie. In totaal is 8 procent op dit moment niet bezig met rookvrije activiteiten. Er zijn geen kenmerken die hier opvallen of (significant) afwijken.

Figuur 2.1 Is uw gemeente actief op het gebied van de Rookvrije Generatie? (2023: n=218, 2021: n=256)

In het onderzoek van 2020 was de vraagstelling gelijk, maar hadden gemeenten nog niet de mogelijkheid om het verschil wel/niet onder de noemer van Rookvrije Generatie aan te geven. De vergelijking met 2020 is daarom indicatief. In dat jaar was 73 procent actief op het gebied van de Rookvrije Generatie (n=216).

Tabel 2.1 Actief op het gebied van rookvrij naar gemeentegrootte

Gemeentegrootte	% actief totaal	% actief RVG	% actief <u>niet</u> RVG ⁵	% beleidsmatig vastgelegd
< 20.000 inwoners (n=40)	86%	53%	33%	71%
20.000-49.999 inwoners (n=119)	88%	72%	16%	79%
50.000-99.999 inwoners (n=35)	94%	74%	20%	88%
>=100.000 inwoners (n=24)	100%	88%	13%	83%

Tabel 2.2 Actief op het gebied van rookvrij naar regio

Regio	% actief totaal	% actief RVG	% actief <u>niet</u> RVG	% beleidsmatig vastgelegd
Noord (n=31)	90%	84%	6%	86%
Oost (n=50)	90%	68%	22%	73%
Zuid (n=61)	93%	67%	25%	79%
West (n=76)	88%	70%	18%	82%

Tabel 2.3 Actief op het gebied van rookvrij naar rookprevalentie

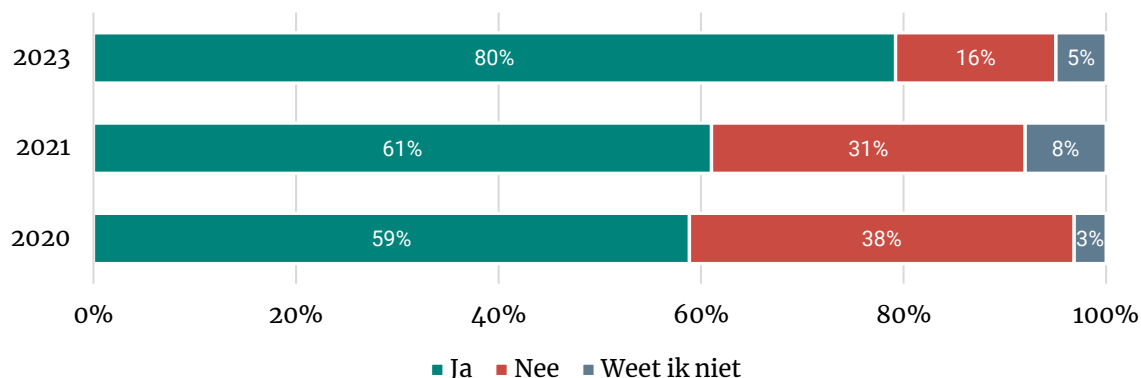
Rookprevalentie	% actief totaal	% actief RVG	% actief <u>niet</u> RVG	% beleidsmatig vastgelegd
11% -16% rookt (n=134)	90%	71%	19%	78%
16% - 19% rookt (n=60)	89%	67%	22%	77%
19% - 23% rookt (n=20)	95%	80%	15%	95%
23% - 30% rookt (n=4)	75%	75%	0%	100%

⁵ In deze kolom staat het aandeel gemeenten dat actief is, maar niet onder de noemer van Rookvrije Generatie.

Gemeenten leggen rookvrij activiteiten meer beleidsmatig vast

Acht op de tien gemeenten die bezig zijn met rookvrij (al dan niet onder de noemer van de Rookvrije Generatie) leggen dit beleidsmatig vast. Dit is 71 procent van alle gemeenten en een flinke toename ten opzichte van voorgaande jaren, zie figuur 2.2. De beleidsmatige vastlegging gebeurt vaker bij gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrije Generatie (84%) ten opzichte van gemeenten die dat niet doen (62%).

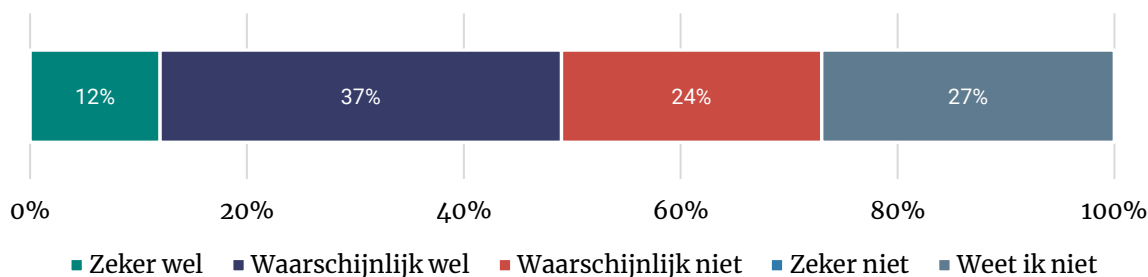
Figuur 2.2 Heeft gemeente activiteit op gebied van rookvrij beleidsmatig vastgelegd? (2023: n=196, 2021: n=213, 2020: n=158)

Helpt heeft plannen voor beleidsmatig vastleggen van rookvrije activiteiten

Van de actieve gemeenten heeft 16 procent de rookvrij activiteiten momenteel niet vastgelegd. Van deze gemeenten is bijna de helft (waarschijnlijk) van plan dit komend jaar te doen. Het overige deel heeft deze intentie waarschijnlijk (24%) of zeker niet (27%).

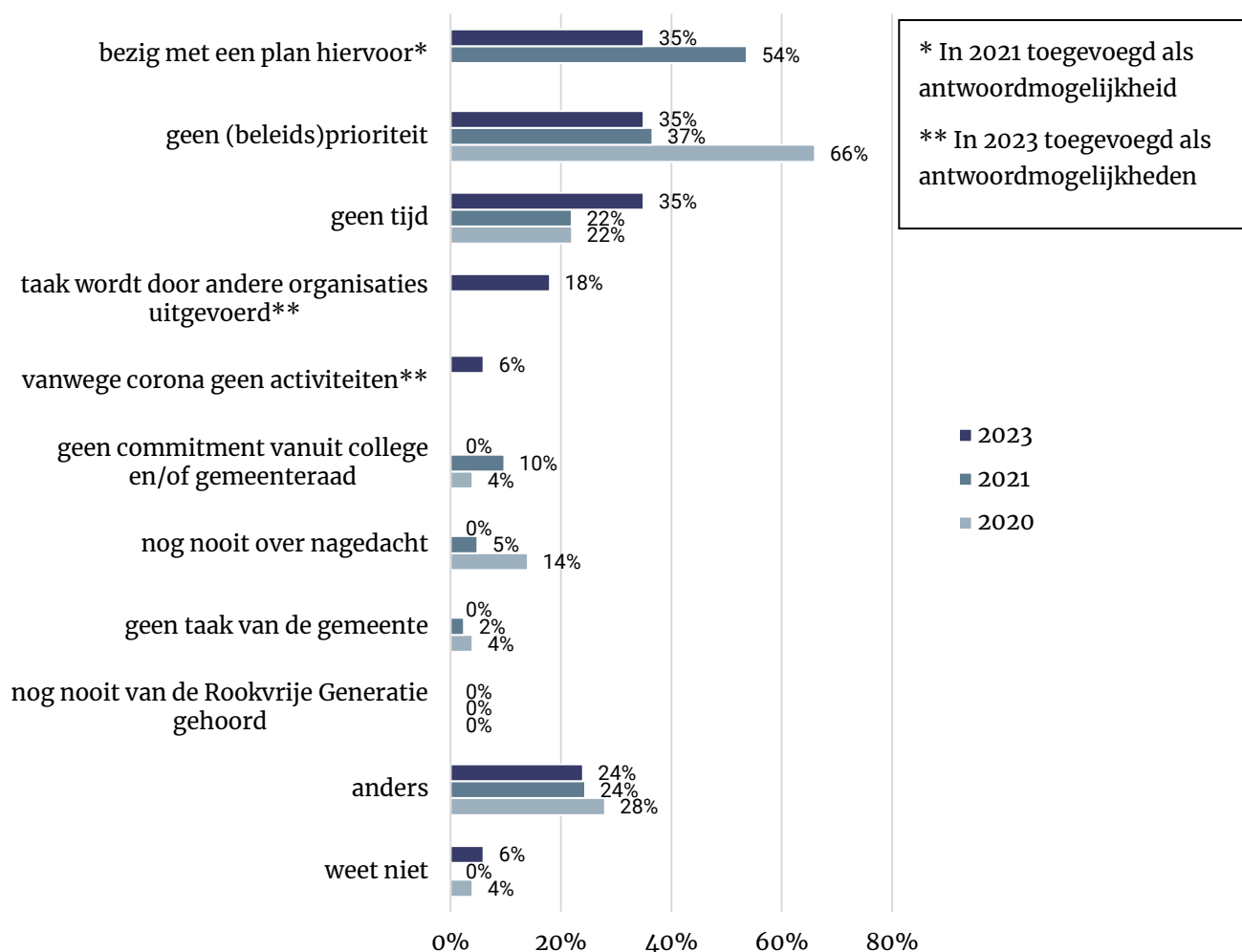
Figuur 2.3 Wordt dit in 2023 wel beleidsmatig vastgelegd? (2023: n=41)

Gebrek aan tijd en prioriteit voornaamste redenen voor inactiviteit

Acht procent van alle gemeenten is niet actief op het gebied van de Rookvrije Generatie. De meest genoemde redenen hiervoor zijn dat men bezig is met een plan voor rookvrij-beleid, dat het geen (beleids)prioriteit heeft of dat er geen tijd is. Nieuw dit jaar als antwoordmogelijkheid is dat de taak van rookvrij-beleid in de gemeente al wordt uitgevoerd door andere organisaties. Dit is bij ongeveer een vijfde van de inactieve gemeenten het geval. Gezien het lage aantal inactieve gemeenten is de vergelijking met voorgaande jaren indicatief.

Figuur 2.4 Redenen voor inactiviteit op gebied van Rookvrije Generatie (2023: n=17, 2021: n=41, 2020: n=50) Meerdere antwoorden mogelijk

50% van alle gemeenten die momenteel niet actief zijn op het gebied van rookvrij (22), zijn (waarschijnlijk) van plan om in 2023 van start te gaan met activiteiten op het gebied van rookvrij. Eén gemeente heeft dit beleidsmatig vastgelegd en acht (van de 11) zijn dit nog van plan te doen in 2023

2.2 Rol van gemeenten op het gebied van rookvrij

83% van de gemeenten speelt een rol bij het rookvrij maken van locaties. Daarmee lijkt er een stijgende lijn te zijn ten opzichte van voorgaande jaren: in 2021 speelde 80 procent van de gemeenten een rol en in 2020 was dit 77 procent van de gemeenten.

Opnieuw groter aandeel gemeenten speelt rol in rookvrij maken van locaties

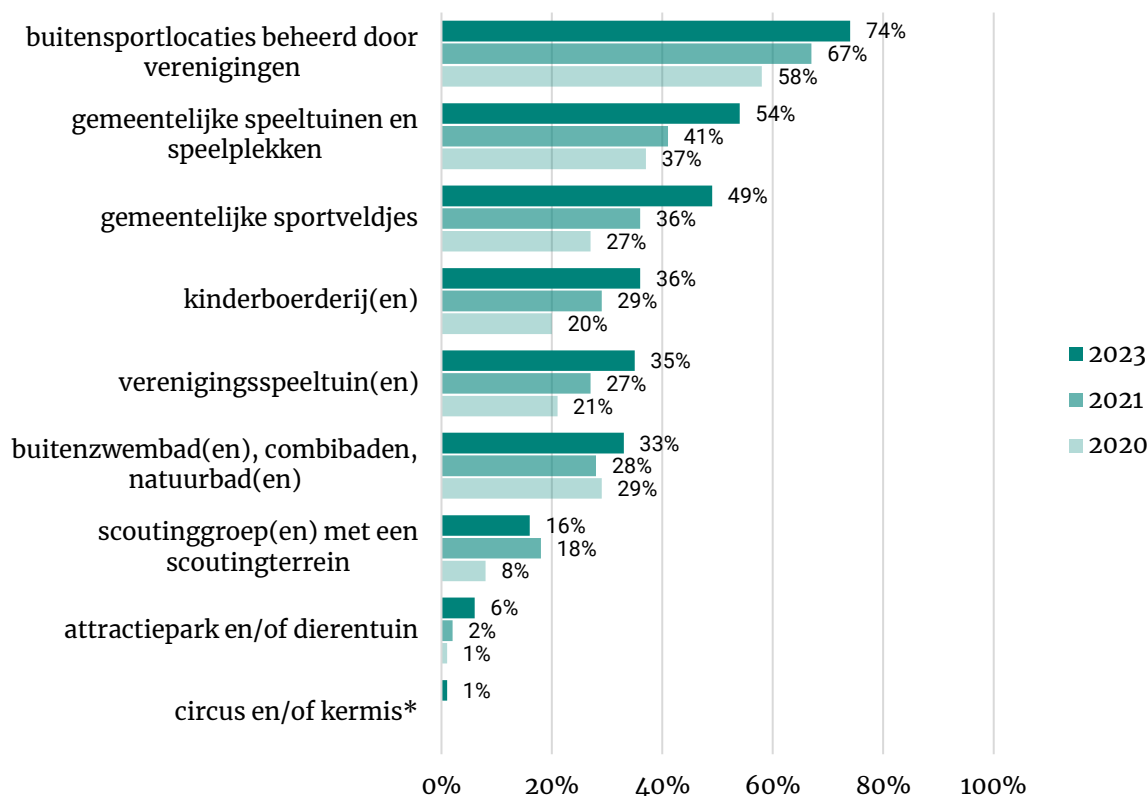
Ruim acht op de tien gemeenten (83%) spelen een rol bij het rookvrij maken van locaties binnen de gemeente. Hierbij zijn er geen significante verschillen tussen gemeenten van verschillende grootten, regio's of rookprevalentie (zie tabel 2.4).

Tabel 2.4 Aandeel gemeenten dat een rol speelt bij het rookvrij worden van locaties naar gemeentegrootte, regio en rookprevalentie

Gemeentegrootte	% gemeenten met rol	Regio	% gemeenten met rol	Rookprevalentie	% gemeenten met rol
< 20.000 inwoners (n=40)	77%	Noord (n=31)	87%	11% -16% rookt (n=134)	81%
20.000-49.999 inwoners (n=119)	81%	Oost (n=50)	84%	16% - 19% rookt (n=60)	87%
50.000-99.999 inwoners (n=35)	86%	Zuid (n=61)	82%	19% - 23% rookt (n=20)	85%
>=100.000 inwoners (n=24)	100%	West (n=76)	82%	23% - 30% rookt (n=4)	75%

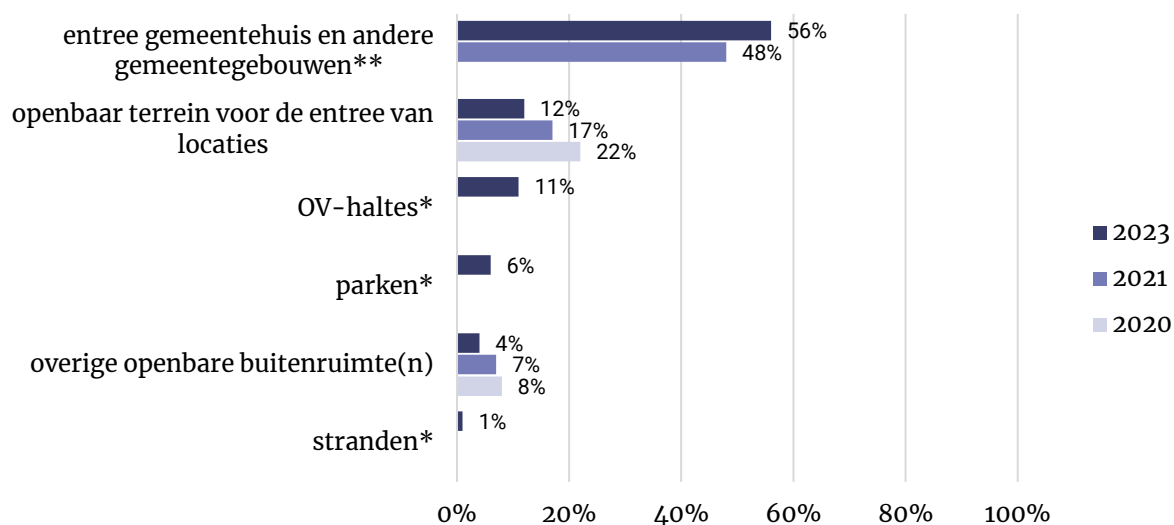
Bij zo goed als alle uitgevraagde locaties spelen gemeenten meer dan voorgaande jaren een rol bij het rookvrij maken van de locaties. Van de kindgerichte sport- en spellocaties (zie figuur 2.5) houden gemeenten zich het meest bezig met buitensportlocaties beheerd door verenigingen. Ook bij gemeentelijke speelplekken en sportveldjes is ongeveer de helft van de gemeenten betrokken bij het rookvrij maken van die locaties. Het minst zijn gemeenten betrokken bij het circus en/of de kermis.

Figuur 2.5 Locaties waar gemeenten een rol spelen bij het rookvrij maken: sport en spel.
Basis: alle gemeenten (2023: n=218, 2021: n=253, 2020: n=215). Meerdere antwoorden mogelijk
 * In 2023 voor het eerst uitgevraagd.

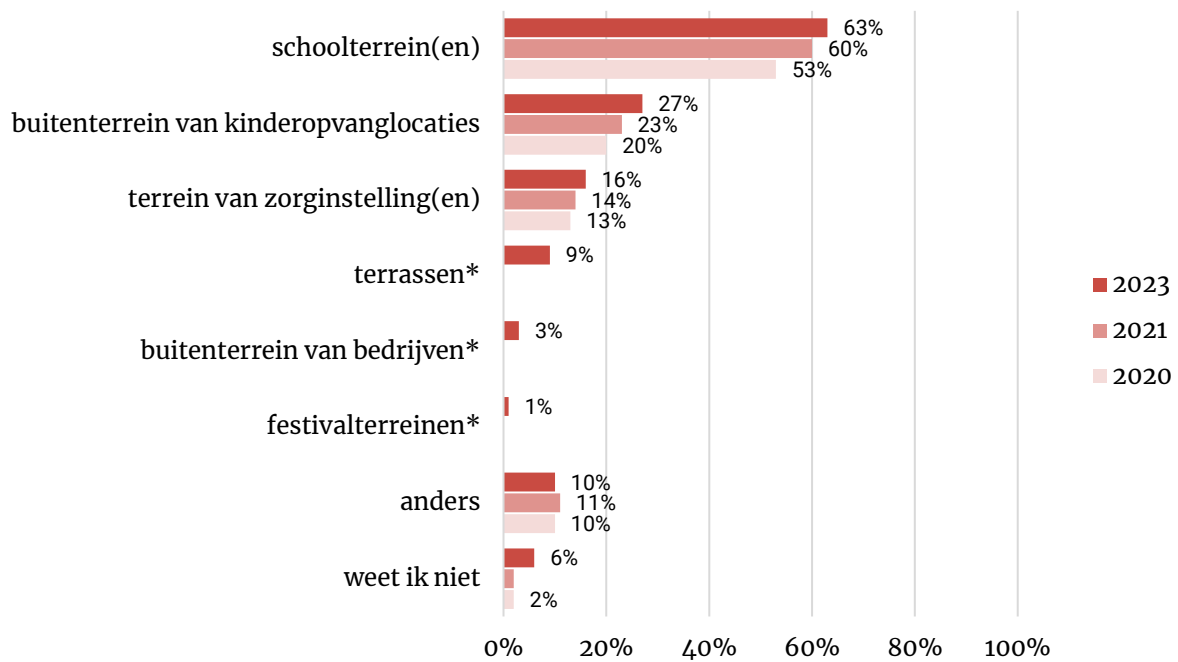
Ruim de helft van de gemeenten speelt een rol bij het rookvrij maken van de entree van gemeentebouwen. Dit is meer dan in 2021. Bij het rookvrij maken van het openbare terrein voor de entree van locaties zijn gemeenten juist minder dan voorgaande jaren betrokken.

Figuur 2.6 Locaties waar gemeenten een rol spelen bij het rookvrij maken: openbare ruimtes en entrees.
Basis: alle gemeenten (2023: n=218, 2021: n=253, 2020: n=215). Meerdere antwoorden mogelijk
 * In 2023 voor het eerst uitgevraagd.
 ** In 2021 voor het eerst uitgevraagd.

Daarnaast zijn ruim zes op de tien gemeenten betrokken bij het rookvrij maken van schoolterreinen. Ook hier zien we een stijgende lijn ten opzichte van voorgaande jaren. Ongeveer een kwart van de gemeenten speelt een rol bij het rookvrij maken van de buitenterreinen van kinderopvanglocaties. Andere locaties die genoemd worden zijn onder andere begraafplaatsen en buurthuizen.

Figuur 2.7 Locaties waar gemeenten een rol spelen bij het rookvrij maken: overige locaties.
Basis: alle gemeenten (2023: n=218, 2021: n=253, 2020: n=215). Meerdere antwoorden mogelijk.
 * In 2023 voor het eerst uitgevraagd.

Gemeenten minder vaak betrokken bij rookvrij maken terrein voor entree locaties

Twaalf procent van de gemeenten geeft aan een rol te spelen bij het rookvrij maken van de openbare ruimte voor de entree van locaties. Dit is minder dan voorgaande jaren. De gemeenten die betrokken zijn bij het rookvrij maken van het openbaar terrein voor de entree van locaties doen dit vooral bij gemeentekantoren en binnensportlocaties (zie tabel 2.5). Ook op locaties waar veel kinderen komen, speelt vier op de tien tot de helft van de gemeenten een rol bij het rookvrij maken van het terrein voor de entree. Wegens het relatief lage aantal gemeenten dat een rol speelt bij het rookvrij maken van de entree van locaties is de vergelijking met voorgaande jaren indicatief.

Tabel 2.5 U gaf aan dat uw gemeente een rol speelt bij het rookvrij maken van (het openbaar terrein voor) de entree van één of meerdere locaties. Om welke locaties gaat dat? Meerdere antwoorden mogelijk

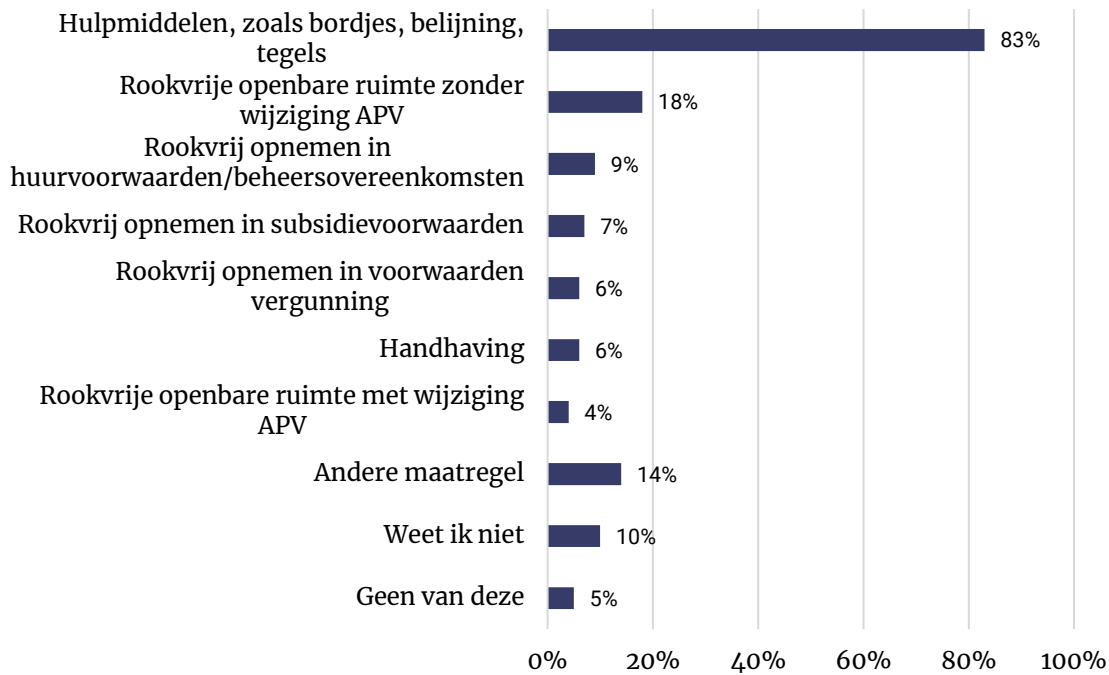
Locatie	2023 (n=27)		2021 (n=41)		2020 (n=44)	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Gemeentekantoren	24	89%	32	73%	21	45%
Binnensportlocaties	15	56%	18	41%	24	51%
Schoolterreinen	14	52%	25	57%	37	79%
Gemeentelijke speeltuinen en speelplekken	14	52%	20	45%	25	53%
Buitenzwembaden, combibaden, natuurbaden	12	44%	20	45%	14	30%
Kinderboerderijen	12	44%	16	36%	18	38%
Openbare bibliotheek	12	44%	16	36%	9	19%
Verenigingsspeeltuinen	12	44%	9	20%	14	30%
Buitensportlocaties beheerd door verenigingen	11	41%	27	61%	29	62%
Zorginstellingen	11	41%	15	34%	18	38%
Gemeentelijke sportveldjes	11	41%	13	30%	17	36%
Binnenzwembaden	9	33%	15	34%	15	32%
Kinderopvanglocaties	8	30%	16	36%	18	38%
Scoutinggroepen	8	30%	8	18%	6	13%
Binnenspeellocaties	4	15%	3	7%	9	19%
Attractieparken en/of dierentuinen	3	11%	0	0%	2	4%
Metrostation/treinstation/veerpont	3	11%				
Anders	2	7%	5	11%	3	6%

Vooral hulpmiddelen ingezet bij rookvrije locaties

De bestaande rookvrije locaties in gemeenten zijn veelal gerealiseerd door de gemeente door het inzetten van hulpmiddelen zoals bordjes, belijning en tegels. Acht op de tien gemeenten maken hier gebruik van. De overige maatregelen komen minder vaak voor. Veertien procent noemt een andere maatregelen zoals communicatie naar inwoners en inzet van de GGD of Team Fit.

Figuur 2.8 Heeft uw gemeente een of meer van onderstaande maatregelen/methoden gebruikt om rookvrije locaties te realiseren? (basis= actieve gemeenten, 2023: n=185)⁶

Meerdere antwoorden mogelijk

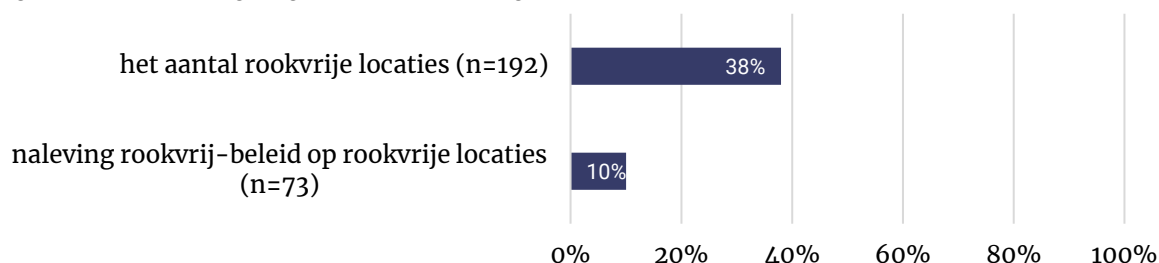

⁶ Dit is een gewijzigde vraag in de vragenlijst in 2023, waardoor vergelijking met voorgaande meting(en) niet mogelijk is.

Nauwelijks monitoring door gemeenten op naleving rookvrij-beleid

Bijna vier op de tien gemeenten geeft aan te monitoren op welke locaties een rookvrij-beleid is ingevoerd. Van de gemeenten die bijhoudt op welke locaties rookvrij-beleid is ingevoerd, monitort 10 procent in hoeverre het rookvrij-beleid op deze plekken daadwerkelijk wordt nageleefd.

Figuur 2.9 Monitoring, % gemeenten dat aangeeft dit te monitoren

Weinig zicht op naleving rookvrij-beleid

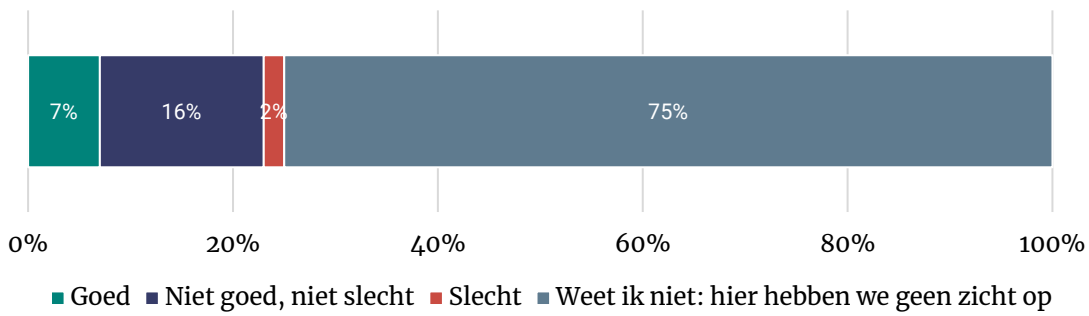
Een ruime meerderheid van de gemeenten (75%) kan niet goed inschatten hoe de naleving van het rookvrij-beleid in het algemeen verloopt (zie figuur 2.10). Dit geldt vooral voor gemeenten die niet actief zijn onder de noemer van de Rookvrije Generatie (90%). In totaal 7 procent van de gemeenten die actief zijn op het gebied van rookvrij geeft aan dat de naleving van het rookvrij-beleid doorgaans goed verloopt, 2 procent vindt van niet en 16 procent antwoordt niet goed/niet slecht. Gemeenten die vinden dat rookvrij-beleid goed wordt nageleefd lichten toe dat men zich houdt aan de ingestelde rookvrije zones en dat inwoners elkaar aanspreken op roken op rookvrije locaties.

- *“Inwoners en gasten houden zich aan niet roken in speeltuinen en op andere plekken waar de bordjes rookvrije generatie zijn opgehangen.”*
- *“Op sportaccommodaties wordt niet gerookt tijdens jeugdactiviteiten: de betreffende verenigingen zien hier qua naleving goed op toe. Verder worden rokende ouders aangesproken door andere ouders in/bij speeltuinen.”*

Gemeenten waar de naleving niet goed en niet slecht is geven aan dat er in rookvrije zones soms toch nog wordt gerookt, of net buiten de rookvrije zone en ook dat men het lastig vindt om rokers hierop aan te spreken. En ook de gemeenten die vinden dat de naleving van het rookvrij-beleid slecht is, lichten toe dat er geen handhaving is.

- *“De borden hangen wel bij het stadhuis, maar er wordt nog sporadisch gerookt voor de deur.”*
- *“Het ontbreekt aan handhaving van de rookverboden, maar er staan wel overal duidelijke borden dat deze plekken rookvrij zijn.”*
- *“Mensen vinden het lastig om elkaar aan te spreken op plekken waar het niet de bedoeling is. Op het terrein wordt niet gerookt maar wel langs de randen/ingangen.”*

Figuur 2.10 Hoe is de naleving van het rookvrij-beleid over het algemeen in uw gemeente? (n=191)

Ondersteuning locaties met name door aanbieden materialen Rookvrije Generatie en GGD

Drie op de tien gemeenten ondersteunen locaties bij de naleving van het rookvrij-beleid en een even groot deel doet dit soms, zie kader. Zij doen dit veelal door middelen als tegels en borden van de Rookvrije Generatie beschikbaar te stellen. Daarnaast denken gemeenten mee met bijvoorbeeld sportverenigingen die rookvrij willen worden of verwijzen zij hen door naar de GGD. Ook zijn gemeenten aangesloten bij JOGG en Teamfit en verwijzen zij locaties daarnaar door. Enkele gemeenten geven aan dat er, indien noodzakelijk, handhavers naar rookvrije locaties gestuurd kunnen worden.

Ondersteunen jullie locaties op het gebied van naleving van het rookvrij-beleid? (n=190)

- Ja (31%)
- Soms (29%)
- Nee (19%)
- Weet niet (21%)

- *“Aanbieden van RVG-communicatie middelen: borden, vlaggen etc.”*
- *“Advies en meedenken en eventueel faciliteren om een locatie rookvrij te maken.”*
- *“Buurtsportcoaches en JOGG-regisseur werken proactief naar sportverenigingen en speeltuinverenigingen om te zorgen dat de accommodaties rookvrij gaan worden. Verder worden er bordjes en ander materiaal beschikbaar gesteld.”*
- *“Op verzoek kan incidenteel worden gecontroleerd. Dit is echter niet ergens vastgelegd.”*
- *“Met materiaal, of met advies en training in gesprekstechnieken.”*
- *“Na rookvrij maken van een plek nogmaals contact opnemen of we nog kunnen ondersteunen.”*

Rol van gemeente onveranderd

Net als in 2021 vervullen gemeenten die actief zijn op het gebied van rookvrij (vooral) een ondersteunende rol; 82 procent geeft dit aan. Vier op de tien heeft (grotendeels) een aanjagende rol en de helft in beperkte mate. Een aanjagende rol zien we vaker onder gemeenten die opereren onder de noemer van de Rookvrije Generatie (51%) en waar rookvrij beleidsmatig is vastgelegd (50%). Het minst vaak vervullen gemeenten een regelgevende rol: 8 procent (grotendeels) en 31 procent een beetje. Ten opzichte van de vorige metingen zijn er geen verschuivingen in de rol die gemeenten innemen in het kader van hun rookvrij-beleid.

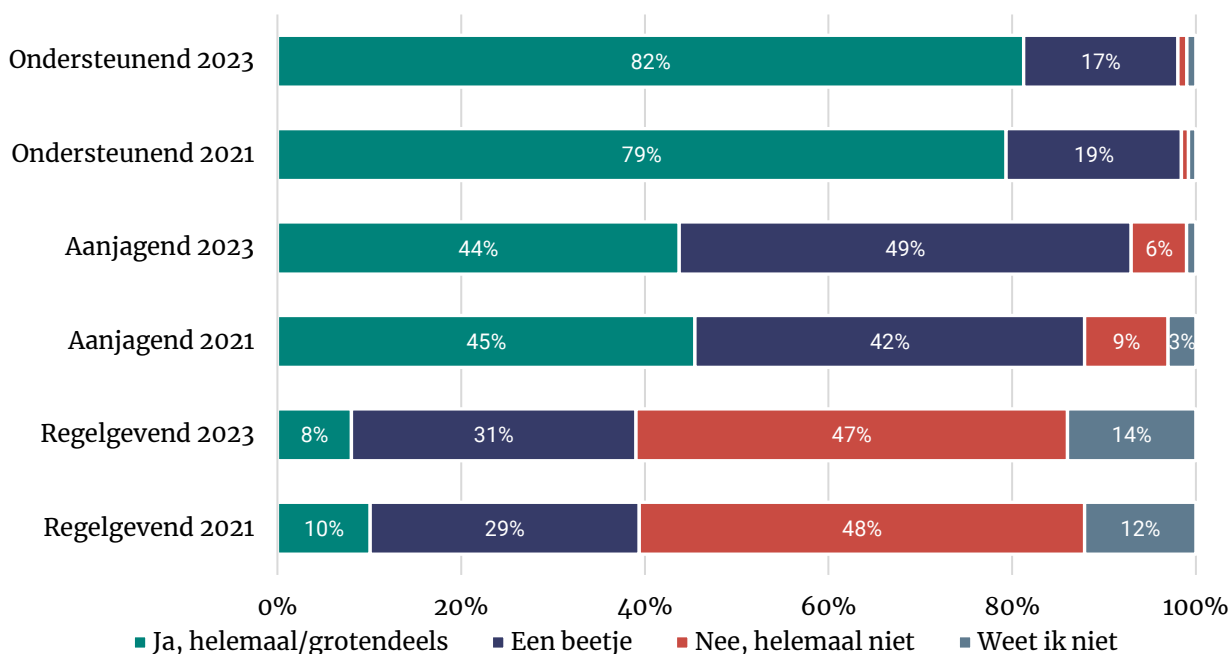
Er zijn verschillende manieren waarop gemeenten locaties rookvrij kunnen maken en organisaties kunnen aansturen op rookvrij-beleid. De verschillende rollen kunnen als volgt omschreven worden.

Ondersteunend: De gemeente ondersteunt vraaggestuurd initiatieven en organisaties – zoals sportgroepen en scholen – met het beschikbaar stellen van materiaal, informatie en/of de inzet van mensen.

Aanjagend: De gemeente stimuleert proactief organisaties rookvrij te worden, roept op tot en geeft bekendheid aan rookvrije initiatieven en/of organiseert bijeenkomsten om partijen te activeren op het thema.

Regelgevend: De gemeente stelt regels in of past haar lokale regelgeving aan zodat rookvrije locaties worden gecreëerd of gestimuleerd. Denk aan mogelijkheden binnen subsidievoorwaarden, verhuurconstructies en vergunningen voor evenementen, en ook het aanpassen van de APV of het opnemen van rookvrije omgevingen in de omgevingsvisie.

Figuur 2.11 Rol van gemeenten op het gebied van rookvrij-beleid (basis= actieve gemeenten, 2023: n=186, 2021: n=213)

Tabel 2.6 Rol van gemeente bij rookvrij-beleid naar gemeentegrootte (basis=actieve gemeenten, 2023: n=186)

Gemeentegrootte	%		
	Ondersteunend	Aanjagend	Regelgevend
< 20.000 inwoners (n=40)	82%	33%	12%
20.000-49.999 inwoners (n=119)	82%	42%	8%
50.000-99.999 inwoners (n=35)	88%	53%	3%
>=100.000 inwoners (n=24)	76%	52%	10%

Tabel 2.7 Rol gemeente bij rookvrij-beleid naar regio (basis=actieve gemeenten, 2023: n=186)

Regio	%		
	Ondersteunend	Aanjagend	Regelgevend
Noord (n=31)	86%	39%	7%
Oost (n=50)	77%	42%	2%
Zuid (n=61)	81%	43%	11%
West (n=76)	85%	48%	10%

Tabel 2.8 Rol gemeente bij rookvrij-beleid naar rookprevalentie (basis=actieve gemeenten, 2023: n=186)

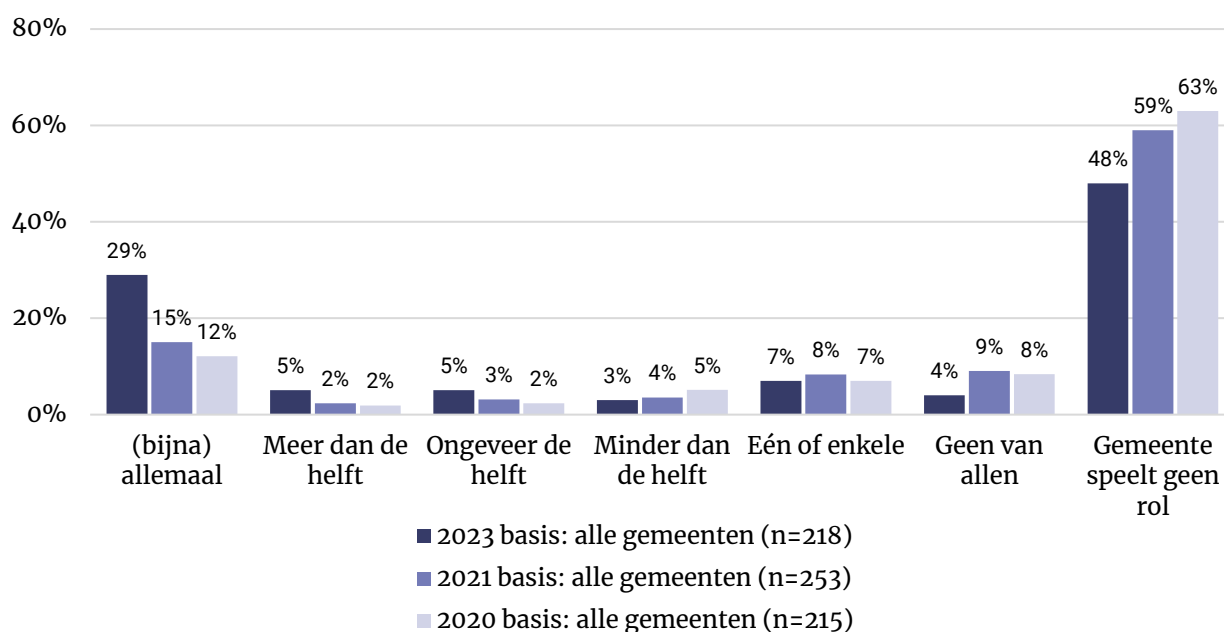
Rookprevalentie in gemeente	%		
	Ondersteunend	Aanjagend	Regelgevend
11% -16% rookt (n=134)	81%	42%	10%
16% - 19% rookt (n=60)	84%	55%	2%
19% - 23% rookt (n=20)	82%	24%	12%
23% - 30% rookt (n=4)	100%	33%	0%

2.3 Rookvrije gemeentelijke speelplekken en sportveldjes

Aanzienlijke toename aandeel speelplekken met rookvrij-beleid

Gemeenten die aangeven een rol te spelen bij het rookvrij maken van gemeentelijke speelplekken is gevraagd op hoeveel van deze speelplekken rookvrij-beleid geldt. In ongeveer drie op de tien gemeenten is op (bijna) alle gemeentelijke speelplekken sprake van rookvrij-beleid. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 2021 (15%) en 2020 (12%). Ook het aandeel gemeenten dat geen rol speelt in het rookvrij maken van gemeentelijke speelplekken daalt gestaag ten opzichte van voorgaande jaren. Van alleen de gemeenten die actief zijn in het rookvrij maken van speelplekken zijn bij 55 procent van de gemeenten (bijna) alle speelplekken rookvrij (niet in figuur).

Figuur 2.12 Op hoeveel van de gemeentelijke speelplekken geldt rookvrij-beleid?⁷

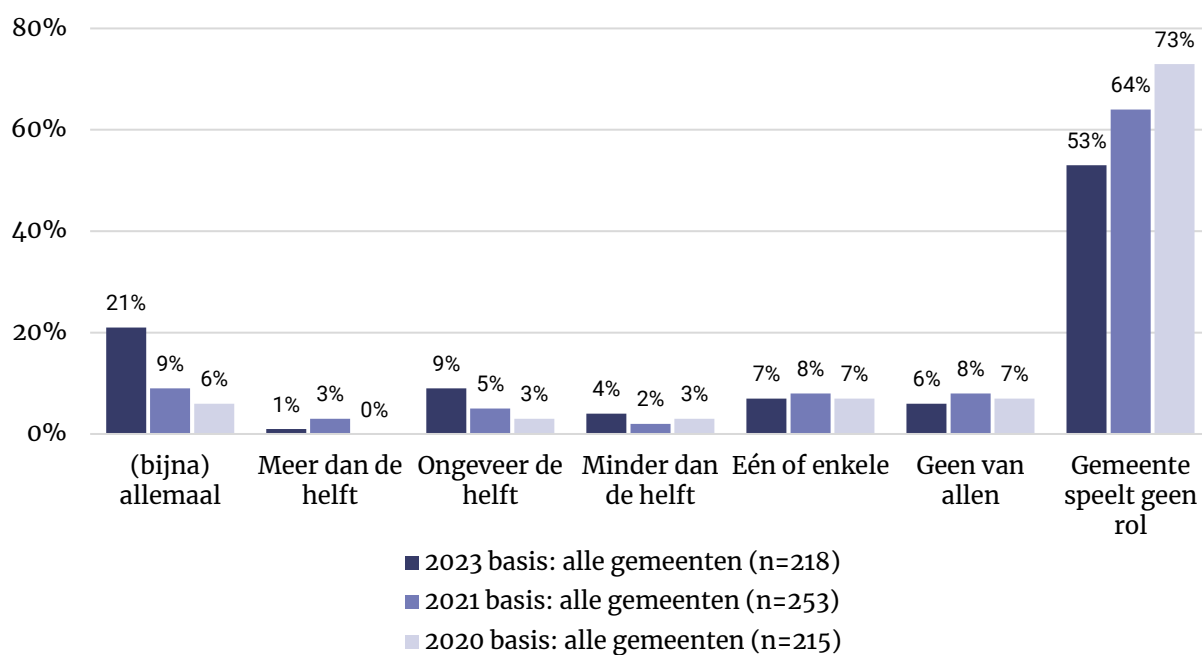

Aandeel rookvrije gemeentelijke sportveldjes verdubbeld

In ongeveer twee op de tien gemeenten zijn (bijna) alle gemeentelijke sportveldjes rookvrij. Ook hier zien we een (ruime) verdubbeling ten opzichte van voorgaande jaren. Daarnaast daalt het aandeel gemeenten dat niet actief is in het rookvrij maken van gemeentelijke sportveldjes. Van alleen de gemeenten die een rol spelen bij het rookvrij maken van sportveldjes geldt bij 44 procent op (bijna) alle sportveldjes rookvrij-beleid (niet in figuur).

⁷ Het percentage gemeenten dat geen rol speelt ligt bij deze vraag iets hoger dan het percentage dat dit aangaf bij een eerdere vraag (zie figuur 2.5). Deze gemeenten hebben aangegeven wel een rol te spelen bij het rookvrij maken van gemeentelijke speelplekken, maar vervolgens de vraag op hoeveel speelplekken rookvrij-beleid geldt niet hebben ingevuld.

Figuur 2.13 Op hoeveel van de gemeentelijke sportveldjes geldt rookvrij-beleid in uw gemeente?⁸

⁸ Het percentage gemeenten dat geen rol speelt ligt bij deze vraag iets hoger dan het percentage dat dit aangaf bij een eerdere vraag (zie figuur 2.5). Deze gemeenten hebben aangegeven wel een rol te spelen bij het rookvrij maken van gemeentelijke sportveldjes, maar vervolgens de vraag op hoeveel sportveldjes rookvrij-beleid geldt niet hebben ingevuld.

2.4 Streven naar Rookvrij Generatie

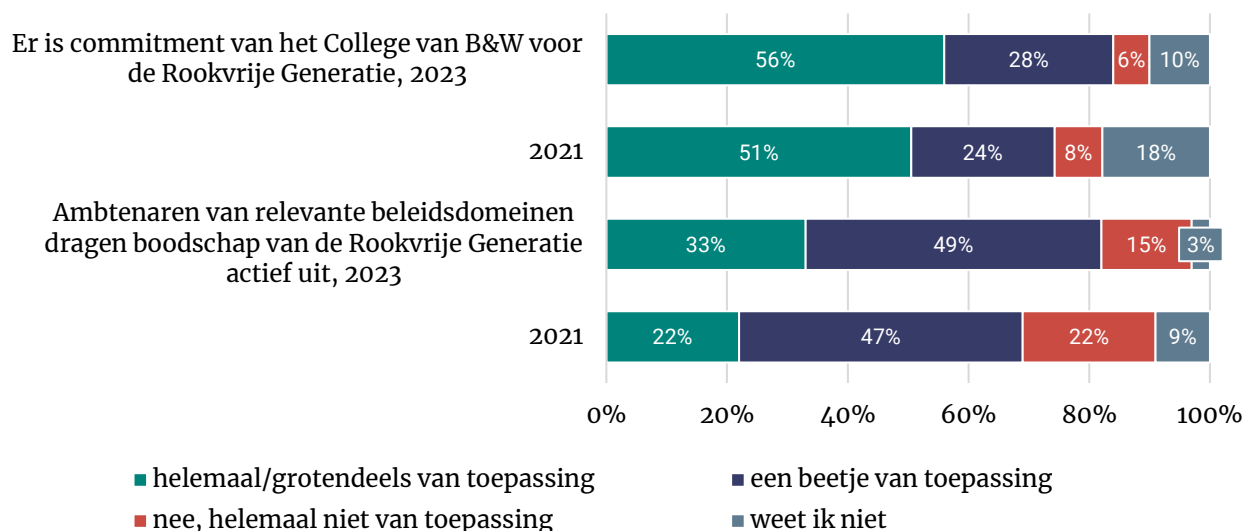
76% van alle gemeenten werkt (grotendeels) samen met de GGD op het gebied van rookvrij en 21 procent in beperkte mate⁹.

In totaal driekwart van de gemeenten werkt veel samen met de GGD op het gebied van rookvrij en voor een vijfde is dit een beetje van toepassing. Net als in 2021 is er vooral samenwerking bij gemeenten die actief zijn op het gebied van rookvrij onder de noemer van de Rookvrije Generatie (82%) en in veel mindere mate in gemeenten die op dit moment niet actief zijn op het gebied van rookvrij (44%).

Commitment voor Rookvrij Generatie stabiel

In meer dan de helft van de gemeenten (55%) is er commitment van het college voor de Rookvrije Generatie en bij een kwart in mindere mate. Het commitment ligt hoger in gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrij Generatie (69%) en waar rookvrij beleidsmatig is vastgelegd (66%). In een derde van de gemeenten dragen ambtenaren de boodschap van de Rookvrije Generatie uit binnen de relevante sectoren. Dit is een toename ten opzichte van 2021 (22%). In bijna de helft van de gemeenten gebeurt dit een beetje. Met name ambtenaren in gemeenten waar rookvrij beleidsmatig is vastgesteld, dragen de boodschap actief uit (39%), net als in gemeenten vanaf 50.000 inwoners (45%), vanaf 100.000 inwoners (52%) en in regio West (45%).

Figuur 2.14 Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande punten van toepassing zijn op uw gemeente? (basis= alle gemeenten, 2023: n=205; 2021: n=249)

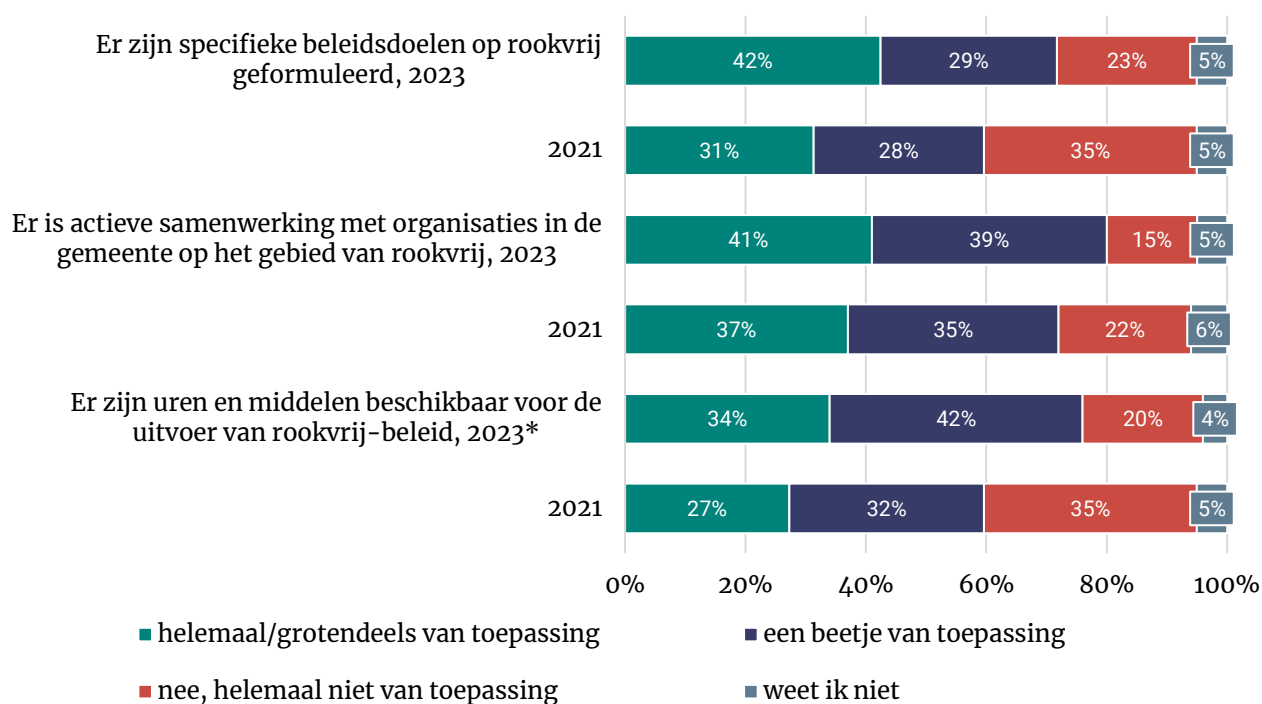
⁹ Dit is een gewijzigde vraag in de vragenlijst in 2023. Waardoor vergelijking met de vorige meting niet goed mogelijk is.

Meer gemeenten met beleidsdoelen op rookvrij

Vier op de tien gemeenten hebben specifieke beleidsdoelen geformuleerd op het gebied van rookvrij. Dit is een groter aandeel gemeenten dan in 2021 (31%). Dat er specifieke beleidsdoelen geformuleerd zijn, geldt voor relatief veel gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrij Generatie (52%), waar het beleidmatig is vastgelegd (54%) en gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (71%). De actieve samenwerking met andere organisaties op het gebied van rookvrij is er in 41 procent van de gemeenten. Dit komt overeen met twee jaar geleden. Dit zijn opnieuw vaker gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrij Generatie (50%). Er zijn iets meer uren en middelen beschikbaar voor de uitvoering van het rookvrij-beleid: bij één op de drie gemeenten is dit van toepassing en bij 42 procent een beetje. Gemeenten die geen uren/middelen tot hun beschikking hebben, zijn relatief vaak niet actief (82%) of niet actief onder de noemer van de Rookvrije Generatie (35%).

Figuur 2.15 Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande punten van toepassing zijn op uw gemeente? (basis= alle gemeenten, 2023: n=205; 2021: n=249)

* Formulering stelling gewijzigd in 2023.

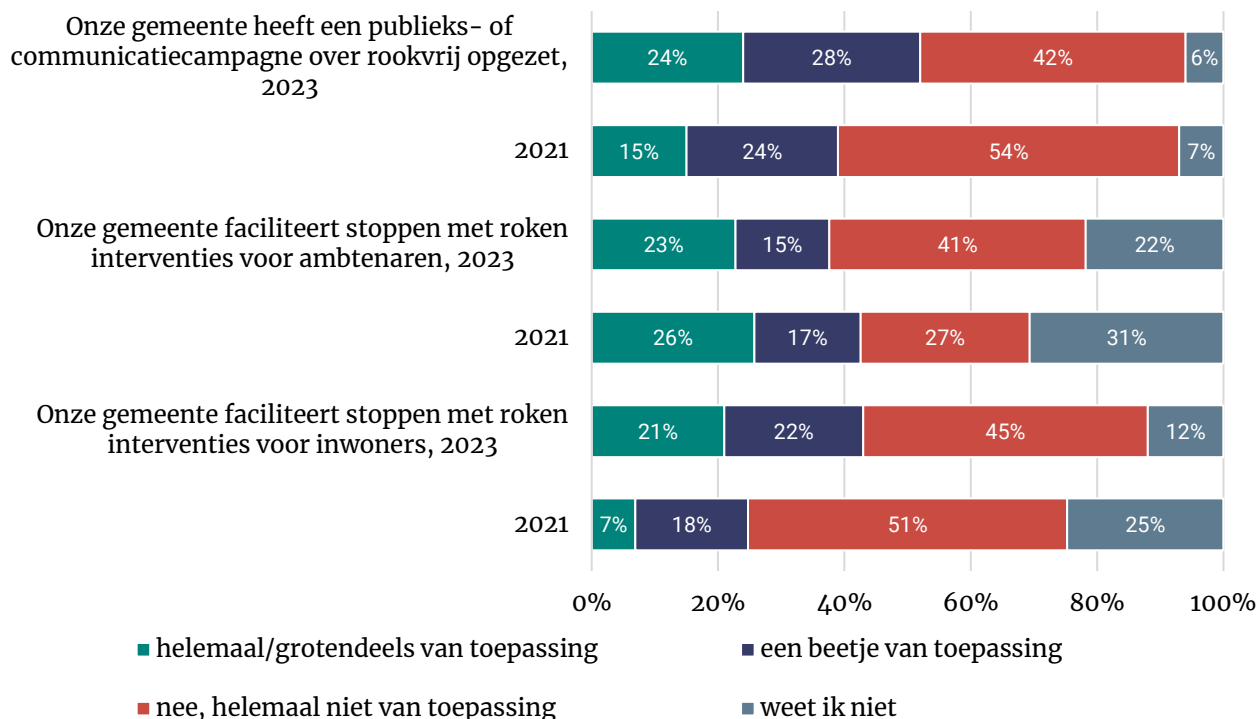

Toenemende maar nog steeds beperkte aandacht voor stoppen met roken-interventies

Een kwart van de gemeenten heeft een publieks- of communicatiecampagne over rookvrij opgezet. Dit zijn meer gemeenten dan in 2021. Vooral actieve gemeenten onder de noemer van de Rookvrij Generatie (30%) en gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (43%) zijn bezig (geweest) met een campagne. Ook neemt het aandeel gemeenten dat stoppen met roken-interventies faciliteert voor haar inwoners toe: van 7 procent in 2021 naar 21 procent in 2023. De wijze waarop gemeenten interventies faciliteren is divers, zie kader op pagina 29. De grootste groep doet dit door middel van het aansluiten bij een landelijke campagne, zoals Stoptober of PUUR (87%) en iets minder dan de helft (47%) betreft partijen uit het sociaal domein bij interventies rond stoppen met roken ter bevordering van de toegankelijkheid.

Net als in 2021 ondersteunt een kwart van de gemeenten interventies voor ambtenaren om te stoppen met roken, 15 procent doet dit in beperkte mate.

Figuur 2.16 Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande punten van toepassing zijn op uw gemeente? (basis= alle gemeenten, 2023: n=205; 2021: n=249)

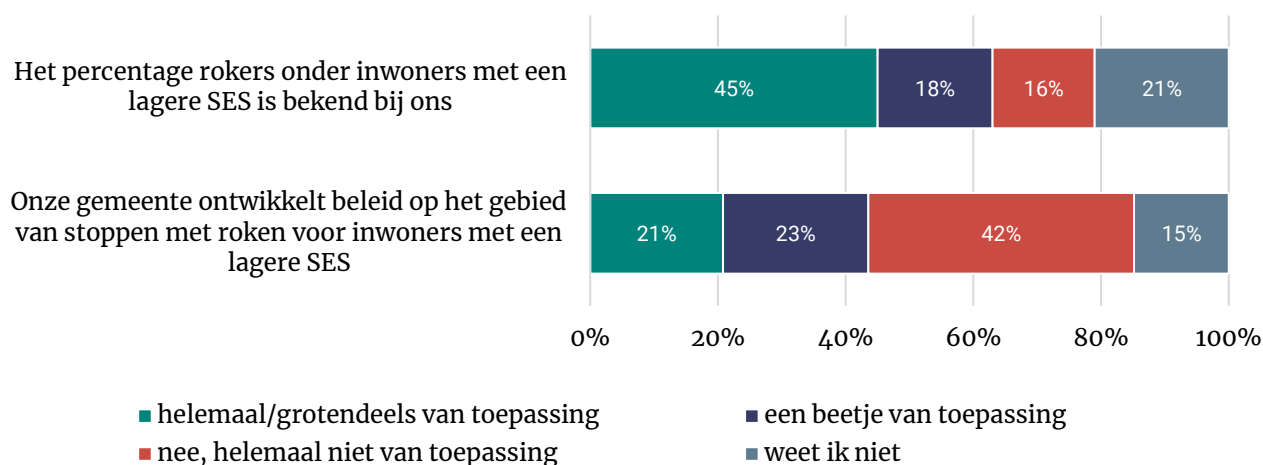
Kunt u toelichten wat uw gemeente precies doet op het gebied van 'het faciliteren van stoppen met roken interventies voor inwoners'? (n=87)

- Aansluiten bij een landelijke campagne stoppen met roken, zoals Stoptober of PUUR (87%).
- Het betrekken van partijen uit het sociaal domein bij interventies rond stoppen met roken om deze toegankelijker te maken (47%).
- Stoppen met roken cursus zelf aanbieden (33%).
- Een lokale sociale kaart opstellen, zodat goed duidelijk is welke gratis Stoppen met Roken hulpmogelijkheden er in de buurt/telefonisch zijn (32%).
- Zorgen dat professionals stoppen-met-roken gemakkelijker met patiënten/cliënten/bewoners kunnen bespreken (30%).
- Organiseren van een eigen gemeentelijke campagne stoppen met roken (22%).
- Het betrekken van bewoners bij het inventariseren van de behoefte rond stoppen met roken interventies (20%).
- Zorgen dat er lokale zorgpaden of lokale afspraken met zorgverleners zijn (18%).
- Subsidie t.b.v. een pilot op het gebied van Stoppen met Roken-zorg verstrekken (16%).
- Anders (10%).
- Weet niet (2%).

Bij bijna helft van gemeenten percentage rokers onder inwoners met lage SES bekend

Ruim vier op de tien gemeenten zijn bekend met het aandeel rokende inwoners met een lagere SES. De bekendheid ligt relatief hoger in gemeenten met meer dan 50.000 (58%) en 100.000 inwoners (81%) en in regio Noord (58%). Ook gemeenten met prevalentiecijfers van rokers tussen de 16-19% (61%) en 19-23% (72%) zijn vaker op de hoogte van het aandeel rokers met een lagere SES. Eén op de vijf gemeenten ontwikkelt beleid op het gebied van stoppen met roken voor deze groep. Dit is ook meer van toepassing in gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (57%).

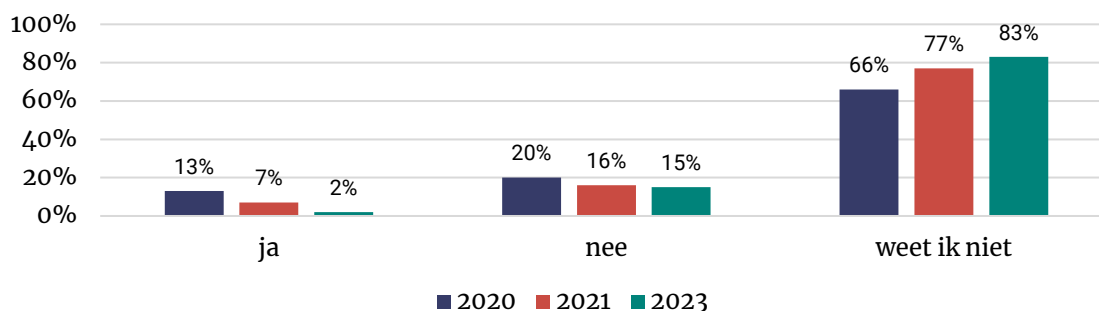
Figuur 2.17 Kunt u aangeven in hoeverre onderstaande punten van toepassing zijn op uw gemeente? (basis= alle gemeenten, 2023: n=205)

Ambtenaren blijven onbekend met FCTC-artikel 5.3

Ruim acht op de tien ambtenaren weten niet of terughoudendheid in contact met de tabaksindustrie is opgenomen in de gemeentelijke gedragscode voor ambtenaren van hun gemeente (FCTC-artikel 5.3). Dit is opnieuw een toename in het aandeel gemeenten dat hiervan niet op de hoogte is. Van alle respondenten weet 2 procent dat hun gemeente dit heeft opgenomen in de gemeentelijke gedragscode, dit is lager dan in 2020 toen nog 13 procent van de respondenten aangaf dat het een onderdeel was. Dat een ambtenaar dit niet weet betekent uiteraard niet per definitie dat het artikel daadwerkelijk niet is opgenomen in de gedragscode voor ambtenaren.

Figuur 2.18 Is terughoudendheid in contact met de tabaksindustrie opgenomen in de gemeentelijke gedragscode voor ambtenaren (FCTC-artikel 5.3)? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204; 2021: n=250, 2020: n=213)

2.5 Lokaal gezondheidsbeleid

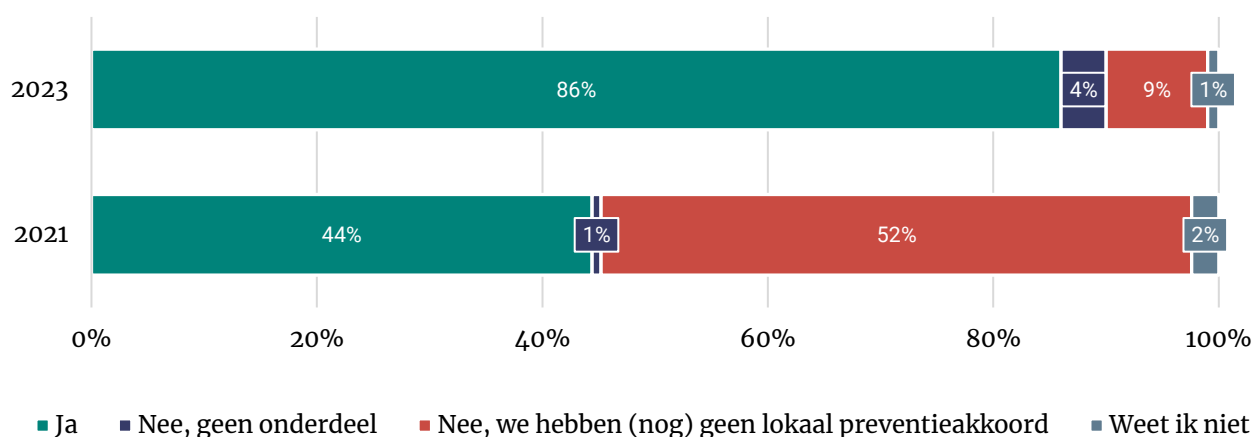
Bijna alle lokale preventieakkoorden hebben roken als onderdeel

Steeds meer gemeenten hebben een lokaal preventieakkoord. Bij ruim acht op de tien gemeenten maakt roken onderdeel uit van het preventieakkoord. Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2021 (44%). Naast roken zijn bij ruim acht op de tien gemeenten bewegen, gezonde voeding en alcoholpreventie onderdeel van het preventieakkoord. Bij zes op de tien is dat mentaal welbevinden bij jongeren en drugspreventie. Een vijfde noemt andere onderwerpen zoals eenzaamheid, mentaal welbevinden voor alle leeftijdsgroepen en gezonde leefomgeving.

Welke andere thema's zijn/worden opgenomen in het lokaal preventieakkoord? (n=185)

- bewegen (85%);
- gezonde voeding /voedselomgeving (85%);
- alcoholpreventie (84%);
- mentaal welbevinden jongeren (60%);
- drugspreventie (59%);
- anders (19%);
- weet niet (4%).

Figuur 2.19 Maakt roken onderdeel uit van het lokaal preventieakkoord? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204, 2021: n=250)

Roken vaker onderdeel van sportakkoord

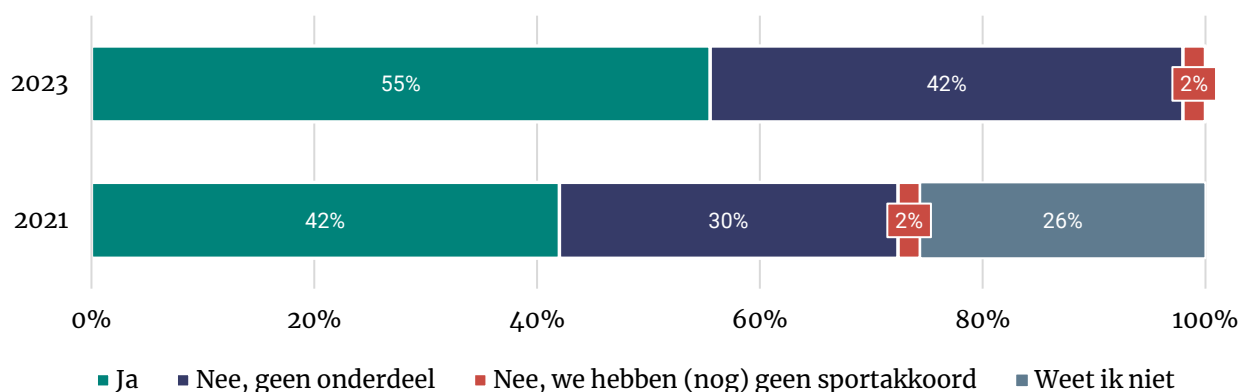
Bij meer dan de helft van de gemeenten (55%) maakt roken (ook) onderdeel uit van het sportakkoord. Dit zijn meer gemeenten dan in 2021 (42%).

In het sportakkoord is naast roken bij driekwart van de gemeenten ook bewegen en bij de helft gezonde voeding opgenomen. Minder vaak is het mentaal welbevinden bij jongeren, alcoholpreventie en drugspreventie een onderdeel van het akkoord. Dertien procent noemt een ander thema zoals inclusief sporten of geeft aan dat het sport- en preventieakkoord samen één akkoord vormen.

Welke andere thema's zijn/worden opgenomen in het sportakkoord? (n=199)

- bewegen (74%);
- gezonde voeding /voedselomgeving (50%);
- mentaal welbevinden jongeren (25%);
- alcoholpreventie (24%);
- drugspreventie (9%);
- anders (13%);
- weet niet (20%).

Figuur 2.20 Maakt roken onderdeel uit van het sportakkoord? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204, 2021: n=250)

Roken in kwart van gemeenten onderdeel van coalitieakkoord bij nieuwe colleges

Bij **25%** van alle gemeenten maakt roken onderdeel uit van het coalitieakkoord. Bij 72% is dit niet het geval en 3% heeft op het moment nog geen coalitieakkoord.

Een kwart van de gemeenten heeft roken opgenomen in het coalitieakkoord. Onder de grote gemeenten met meer dan 100.000 inwoners geldt dit voor meer dan de helft (51%) en bij de categorie van 50.000 tot 100.000 inwoners is dit een derde (36%).

In het coalitieakkoord is bewegen het enige thema dat in een meerderheid (60%) van de gemeenten is opgenomen. Bij iets minder dan de helft is mentaal welbevinden bij jongeren, gevolgd door gezonde voeding (39%) en alcohol- en drugspreventie (resp. 31% en 29%) een onderdeel van het akkoord. Dertien procent noemt een ander thema zoals gezonde leefstijl of preventie in meer algemene zin.

Het grootste deel van de gemeenten (61%) heeft het idee dat er geen verschil is in aandacht voor het rookvrij-beleid bij de nieuwe colleges na de gemeenteraadsverkiezingen¹⁰ een jaar eerder.

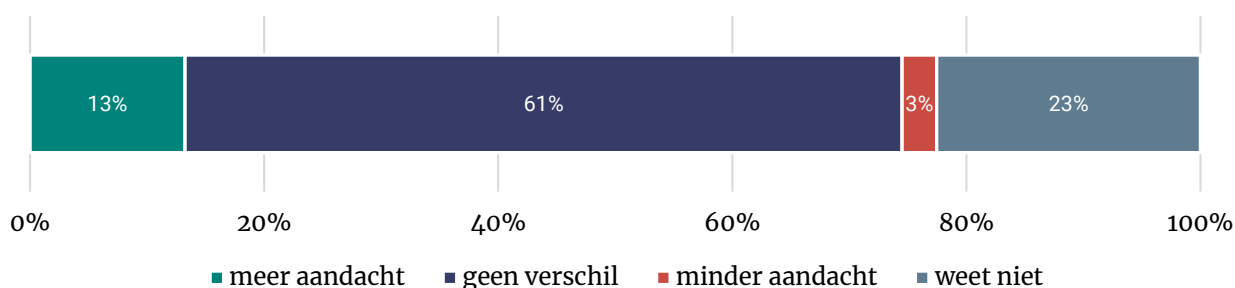
Welke andere thema's zijn opgenomen in het coalitieakkoord? (n=196)

- bewegen (60%);
- mentaal welbevinden jongeren (47%);
- gezonde voeding /voedselomgeving (39%);
- alcoholpreventie (31%);
- drugspreventie (29%);
- anders (13%);
- weet niet (25%).

¹⁰ Gemeenteraadsverkiezing 2022 welke werden gehouden op 16 maart 2022 in 332 van de 345 gemeenten.

Dertien procent ervaart meer aandacht en bij 3 procent is de aandacht afgenomen. Daarnaast weet ongeveer een kwart niet of de aandacht is veranderd. Deze ambtenaren geven veelal aan dat zij te kort in dienst zijn om hierover te kunnen oordelen.

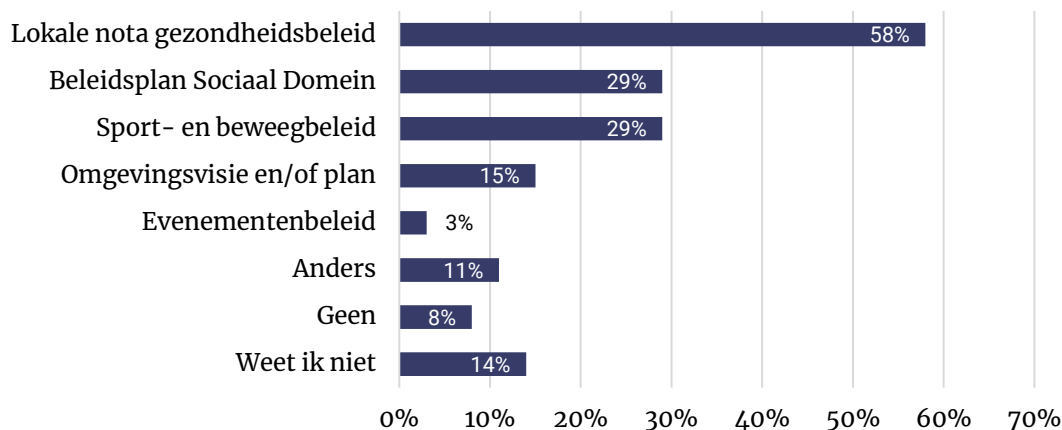
Figuur 2.21 Heeft u het idee dat er in het nieuwe college meer of minder aandacht is voor rookvrij-beleid? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204)

Roken in meerderheid gemeenten onderdeel van lokale nota gezondheidsbeleid

Naast de hierboven genoemde stukken is gemeenten gevraagd in welke andere beleidsstukken rookvrij-beleid terugkomt. Bij zes op de tien gemeenten is roken een onderdeel van de lokale nota gezondheidsbeleid. Dit is vaker het geval in gemeenten met 50.000 tot 100.00 inwoners (79%) en in regio Noord (83%). Minder vaak is roken een onderdeel in beleidsstukken op andere thema's zoals het sociaal domein en sport- en bewegen (beiden 29%) en de omgevingsvisie (15%) en het evenementenbeleid (3%). Elf procent noemt iets anders, met name dat er nog stukken in ontwikkeling zijn of dat er integrale nota's zijn/worden opgesteld waar roken en gezondheid onderdeel van uitmaken in het kader van preventie.

Figuur 2.22 In welke van de onderstaande gemeentelijke beleidsstukken is roken een onderdeel? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204)

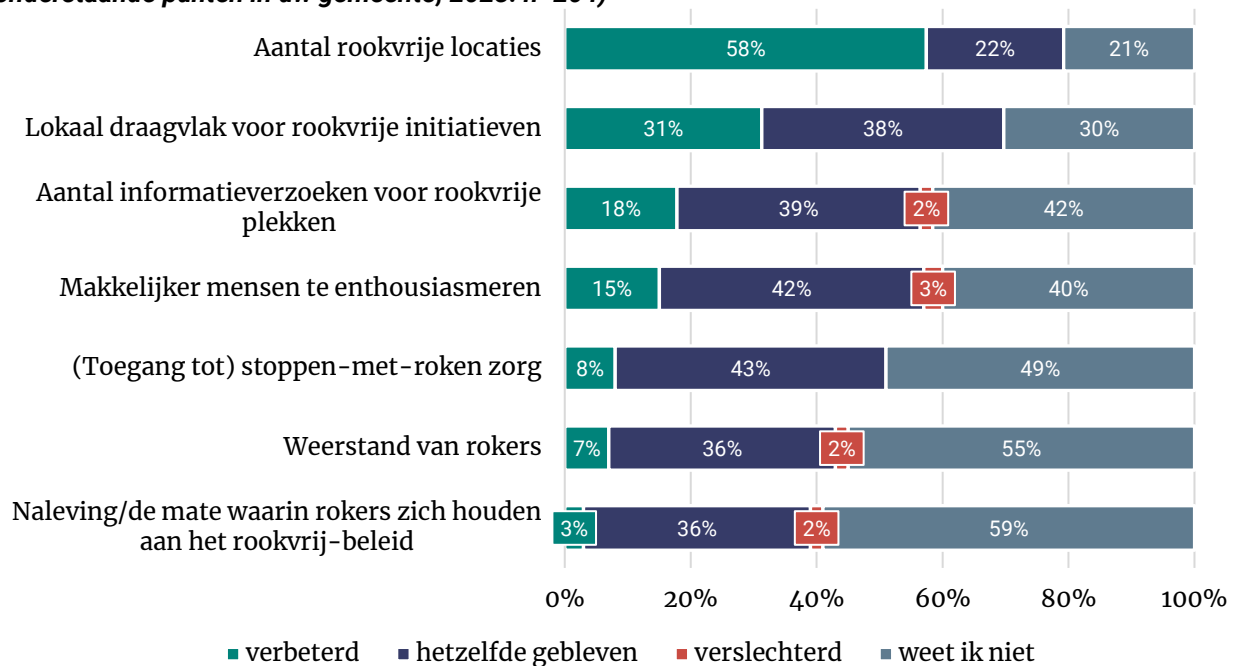

Vooral verbetering zichtbaar in aantal rookvrije locaties

Zes op de tien gemeenten zien een verbetering van het aantal rookvrije locaties in vergelijking met een jaar eerder. Dit komt vaker voor onder gemeenten die actief zijn onder de noemer van de Rookvrije Generatie (68%), die het beleidsmatig hebben vastgelegd (66%) en in 100.000+ gemeenten (81%). Drie op de tien gemeenten ervaren lokaal meer draagvlak voor rookvrij initiatieven, 18 procent ziet meer informatieverzoeken voorbijkomen voor rookvrije plekken en bij 15 procent is het makkelijker om mensen te enthousiasmeren. Bij de overige

punten is weinig verandering zichtbaar of kan een groot deel van de gemeenten dit niet beoordelen.

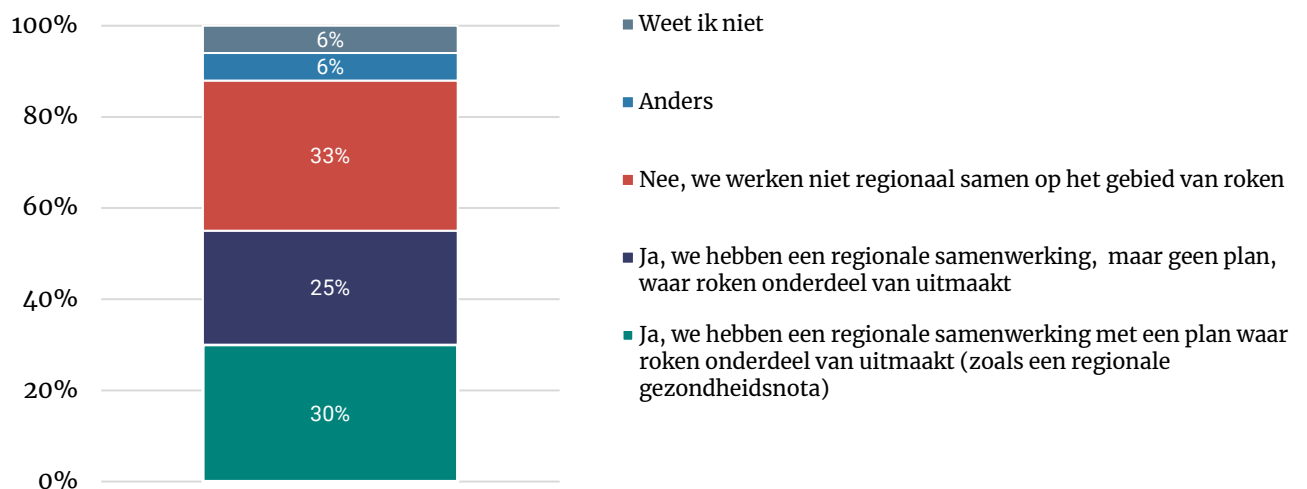
Figuur 2.23 Ziet u in de praktijk een verandering op het gebied van rookvrij sinds vorig jaar voor onderstaande punten in uw gemeente, 2023: n=204)

Meer dan de helft van de gemeenten werkt op regionaal niveau samen

Bij drie op de tien gemeenten is er sprake van een regionale samenwerking met een plan waar roken een onderdeel van is, zoals een regionale gezondheidsnota. Bij een kwart is deze samenwerking er ook, maar zonder plan. Eén op de drie gemeenten werkt niet samen met andere gemeenten in de regio op het gebied van roken en 6 procent noemt iets anders; met name dat er sprake is van een samenwerking met de GGD.

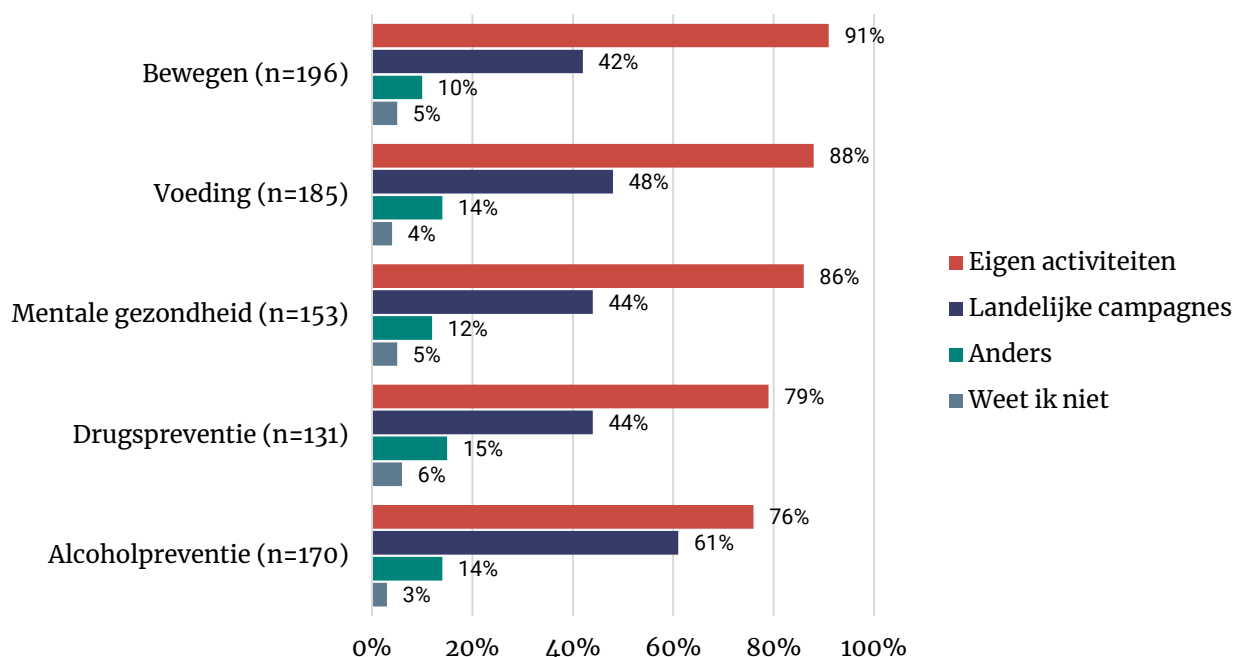
Figuur 2.24 Werkt uw gemeente (ook) op regionaal niveau samen op het gebied van roken? (basis= alle gemeenten, 2023: n=204)

Op meeste thema's in akkoorden ondernemen gemeenten zelf actie

Per thema (naast roken) dat onderdeel is van het lokaal preventieakkoord, sportakkoord of coalitieakkoord is uitgevraagd op welke wijze de gemeente actie onderneemt op deze thema's. Een ruime meerderheid van de gemeente onderneemt actie op de genoemde thema's door zelf activiteiten te organiseren. Daarnaast doet een aanzienlijk deel van de gemeenten op de verschillende thema's mee aan de uitrol van landelijke campagnes. Op het gebied van alcoholpreventie gebeurt dit nog meer dan op de andere thema's. Daarnaast worden bij de onderwerpen voeding en bewegen veelal samenwerkingen met de GGD en JOGG genoemd als andere manieren van actie ondernemen.

Figuur 2.25 Volgende thema's zijn opgenomen in het lokaal preventieakkoord, sportakkoord of coalitieakkoord. Op welke manier wordt op deze thema's actie ondernomen?

Rapportcijfer voor streven naar een Rookvrije Generatie onveranderd

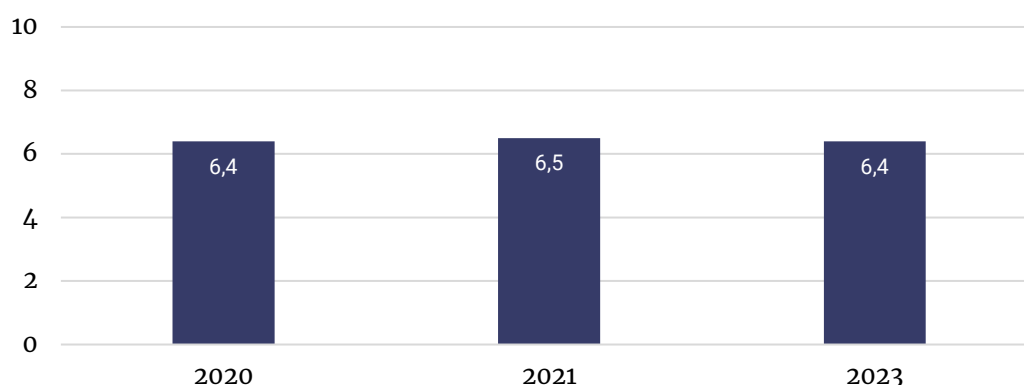
Gemeenten beoordelen hun streven naar een Rookvrije Generatie gemiddeld met een 6,4 als rapportcijfer. Hier staat een 1 voor helemaal niet streven en een 10 dat de gemeenten er heel erg naar streeft. Sinds 2020 is deze score onveranderd. Een meerderheid (59%) geeft een 6 of een 7 en 16 procent een 8 of hoger. Zeventien procent geeft een onvoldoende van een 5 of lager. Dit zijn relatief veel gemeenten die niet actief zijn (35%) of niet actief onder de noemer van de Rookvrije Generatie (37%), maar ook waar rookvrij niet beleidsmatig is vastgelegd (32%). Net als voorgaande jaren liggen de hoogste cijfers bij gemeenten die actief zijn op het gebied van de Rookvrij Generatie en waar sprake is van een beleidsmatige vastlegging (beiden 6,7 gemiddeld).

De hoogste score zien we bij gemeenten met meer dan 100.000 inwoners: zij geven een 7,0 als gemiddeld cijfer voor het streven naar een Rookvrije Generatie. Gemeenten tot 20.000 inwoners scoren gemiddeld een 5,8.

Gemeenten lichten hun antwoorden toe:

- “Er is lang geen beleidsmatige onderlegger geweest om Rookvrij actief te promoten, faciliteren en te ondersteunen, wat betekent ook geen budget. Met de komst van nieuw beleid hopen we hier actiever op in te kunnen zetten.” (1-5)
- “Er zijn wel wat lokale initiatieven, maar we zetten hier (nog) geen actief beleid op in.” (1-5)
- “We zouden van ondersteunend naar aanjagend kunnen.” (1-5)
- “Beleidsmatig is het goed geborgd. Er is onvoldoende mankracht om daadwerkelijk uitvoering te geven aan het beleid.” (6-7)
- “De aanpak voor Rookvrij is nu nog redelijk kleinschalig qua beschikbaar budget (ca €40K). Maar wordt door gemeente en partners wel stevig omarmd. Ook de Raad hecht eraan.” (6-7)
- “Er gebeurt best wel veel, maar op het gebied van de rookvrije omgeving zijn slagen te slaan.” (6-7)
- “Wij zijn hier veel mee bezig, zeker vanuit de sport houden wij goed bij welke clubs rookvrij zijn en proberen ze te ondersteunen bij het rookvrij worden. Voelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid.” (8-10)
- “Wij zijn de aanjager om onze gemeente rookvrij te maken. We stimuleren onze partners om mee te doen.” (8-10)
- “Proactief en met specifiek beleid en al goed op weg. Nog wel de mogelijkheid om nieuwe sectoren toe te voegen.” (8-10)

Figuur 2.26 In hoeverre vindt u dat uw gemeente streeft naar een Rookvrije Generatie? (basis= alle gemeenten, 2023: n=207)

Tabel 2.9 Rapportcijfer streven naar Rookvrije Generatie naar gemeentegrootte en regio

Gemeentegrootte	cijfer	Regio	cijfer
< 20.000 inwoners (n=35)	5,8	Noord (n=30)	6,4
20.000-49.999 inwoners (n=104)	6,5	Oost (n=45)	6,1
50.000-99.999 inwoners (n=33)	6,5	Zuid (n=55)	6,4
>=100.000 inwoners (n=21)	7,0	West (n=63)	6,7

Tabel 2.10 Rapportcijfer streven naar Rookvrije Generatie naar actief op gebied van Rookvrije Generatie en rookprevalentie

Actief Rookvrije Generatie	cijfer	Rookprevalentie	cijfer
Actief rookvrij totaal (n=178)	6,5	11% - 16% rookt (n=114)	6,5
Actief Rookvrije Generatie (n=141)	6,7	16% - 19% rookt (n=57)	6,5
Actief op rookvrij, maar niet onder noemer Rookvrije Generatie (n=37)	5,7	19% - 23% rookt (n=18)	6,0
Niet actief (n=12)	5,1	23% - 30% rookt (n=4)	6,0

Handhaving en gebrek aan capaciteit zijn grootste knelpunten

We vroegen gemeenten wat voor hen knelpunten of behoeften zijn voor de toekomst met betrekking tot rookvrij-beleid. Net als vorig jaar geven veel gemeenten aan dat een gebrek aan capaciteit in de vorm van beschikbaarheid van ambtenaren een knelpunt is. Daarnaast is, in lijn met dat steeds meer gemeenten rookvrije locaties hebben, de naleving en handhaving dit jaar een veel genoemd knelpunt. Gemeenten geven aan dat er geen capaciteit is voor handhaving of dit niet mogelijk is omdat dit niet is opgenomen in de APV, zie de citaten hieronder. Een behoefte bij sommige gemeenten is daarom ook een landelijke juridische grondslag voor het handhaven, de uitbreiding van het rookverbod naar speeltuinen bijvoorbeeld. In samenhang hiermee is ook het draagvlak onder de inwoners voor rookvrije locaties in sommige gemeenten een knelpunt. Daarnaast blijven de alomtegenwoordigheid van sigaretten en de moeite van het stoppen met roken achterliggende knelpunten.

Knelpunten bij het voeren van rookvrij-beleid

- *“Behoefte is om meer tijd te kunnen besteden aan dit onderwerp. Bijvoorbeeld rookvrije zones in te richten rondom scholen is iets dat ik graag nader zou onderzoeken.”*
- *“De omgeving rookvrij maken is nog niet zozeer het knelpunt. Maar naleving wel. Gaan inwoners zich er echt aan houden en durft men elkaar hierop aan te spreken. Handhaving in de vorm van bekeuring is bij ons namelijk niet geregeld in de apv.”*
- *“Capaciteitsgebrek en juridische grondslag zijn knelpunten.”*
- *“Landelijk beleid (verplicht rookvrij/verbieden) werkt! Wanneer regels in iedere gemeente gelijk zijn, zijn ze beter uit te leggen en na te leven.”*
- *“Handhaving blijft een probleem. Met campagnes proberen we mensen te overtuigen om te stoppen.”*
- *Draagvlak is een knelpunt, wij hebben behoefte aan landelijke wetgeving.”*

Bijlagen

A Onderzoeksverantwoording

Deze bijlage beschrijft de resultaten van het online en telefonisch veldwerk en de respons onder gemeenten. We gaan in op de betekenis van deze respons in het kader van betrouwbaarheid en representativiteit. Hieronder geven we de betrouwbaarheidsmarge weer: het percentage onnauwkeurigheid met een betrouwbaarheid van 95 procent¹¹. Vervolgens gaan we in op de representativiteit: in hoeverre komt de verhouding in subgroepen, zoals grootte en regio overeen met de werkelijke verhouding in de populatie.

Gemeenten

In totaal zijn alle 344 gemeenten in Nederland benaderd voor het onderzoek. De contactgegevens van beleidsmedewerkers zijn via Gezondheidsfondsen voor Rookvrij en de GGD'en verzameld en benaderd voor het onderzoek¹². Hiervan vulden 152 gemeenten de online vragenlijst na het ontvangen van de uitnodigingsmail in en 65 naar aanleiding van het telefonisch motiveren en één vragenlijst werd afgenomen. In totaal vulden 218 gemeenten de vragenlijst in¹³: een respons van 63 procent. Met een onnauwkeurigheidsmarge van 4,0 procent kunnen uitspraken worden gedaan over gemeenten in het rapport.

A1 Respons totaal

Uitgenodigd	Online ingevuld	Telefonisch afgenomen	Respons totaal	responspercentage
344	217	1	218	63%

A2 Resultaat telefonisch veldwerk

	Vragenlijst volledig ingevuld	Niet afgemaakt	Niet gestart	Totaal
Foutief adres of telefoonnummer	4	2	22	28
Niet bereikt	1	0	5	6
Gemotiveerd	60	5	99	164
Telefonisch afgenomen	1	0	0	1
Vragenlijst ingevuld	135	10 (niet tel gemotiveerd wel mails gestuurd)	0	145
Totaal	201	17	126	344

¹¹ Met 'onnauwkeurigheid' bedoelen we het interval waarop het percentage beneden en boven de gevonden waarde ligt. Een voorbeeld: wanneer we in de steekproef vinden dat 70 procent van de gemeenten actief is op het gebied van de Rookvrije Generatie, dan mogen we concluderen dat in werkelijkheid het percentage (met een onnauwkeurigheid van 4%) van alle gemeenten binnen het interval 66-74 procent ligt (met een zekerheid van 95%)

¹² Voor deelnemende gemeenten was het mogelijk om de ingevulde antwoorden aan het einde van de vragenlijst te downloaden, zodat zij zelf ook een overzicht hadden van hun inzet op rookvrij-beleid.

¹³ Een deel van de gemeenten (n=17) heeft de vragenlijst niet geheel ingevuld, de respons hebben we meegenomen tot en met vraag 8 (de rol die gemeente spelen).

De respons komt goed overeen met de werkelijke verhoudingen. Er zijn minimale verschillen gevonden (maximaal 2 procentpunt) tussen de verhoudingen in de meeste subgroepen vanuit de gemeenten die deelnamen aan het onderzoek in relatie tot alle gemeenten in Nederland. De afwijking is iets groter bij de categorie kleine gemeenten en regio Noord: een lichte onder- en vertegenwoordiging van respectievelijk 2,6 procent. Dit geldt ook voor het aandeel gemeenten die weinig (3,7% verschil) en niet stedelijk (3,4% verschil) zijn.

Om een inschatting te maken van een mogelijke selectiebias van deelnemende gemeenten aan dit onderzoek, is onderzocht in hoeverre we vanuit de vorige meting weten of gemeenten die nu niet meedoen, actief zijn op het gebied van rookvrij. Van de gemeenten (126) die dit jaar niet de vragenlijst hebben ingevuld, is bekend dat meer dan de helft (53%) in 2021 actief was en 12 procent niet. Van het overige deel is dit niet bekend vanuit de Locatiemonitor. Hiermee is het aannemelijk dat de non-respons zowel gemeenten zijn die geen rookvrij-beleid voeren als gemeenten die dit wel doen. Daarmee zijn de resultaten dus – binnen de marges van betrouwbaarheid – niet een onder- of overschatting ten opzichte van de realiteit.

A3 Respons- en populatieverdeling

	Populatie (n/%)	Respons (n/%)
Gemeentegrootte		
< 20.000 inwoners	72/20,9%	40/18,3%
20.000 – 50.000 inwoners	182/52,9%	119/54,6%
50.000 – 100.000 inwoners	58/16,9%	35/16,1%
> 100.000 inwoners	32/9,3%	24/11,0%
Regio		
West (UT, NH, ZH)	122/35,5%	76/34,9%
Noord (GR, FR, DR)	40/11,6%	31/14,2%
Oost (OV, GD, FL)	82/23,8%	50/22,9%
Zuid (ZL, NB, LB)	100/29,1%	61/28,0%
Stedelijkheid		
Zeer sterk stedelijk	22/6,4%	16/7,3%
Sterk stedelijk	72/20,9%	48/22,0%
Matig stedelijk	75/21,8%	44/20,2%
Weinig stedelijk	125/36,3%	71/32,6%
Niet stedelijk	50/14,5%	39/17,9%
Rookprevalentie		
11-16%	215/62,5%	134/61,5%
16-19%	88/25,6%	60/27,5%
19-23%	36/10,5%	20/9,2%
23-30%	5/1,5%	4/1,8%

Contactgegevens

I&O Research Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl